

Dissertatio medica de morbis venereis : cui adjungitur dissertatio medico chirurgica de tumoribus / authore nobili Antonio Deidier.

Contributors

Deidier, Antoine, -1746.

Publication/Creation

Londini : Typis S. Palmer, sumptibus G. & J. Innys, 1724.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/az7hcemh>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

2

DISSERTATIO MEDICA
DE
Morbis Venereis,
Cui adjungitur
Dissertatio Medico Chirurgica
DE
TUMORIBUS.

AUTHORE NOBILI
ANTONIO DEIDIER,
Regis consiliario & medico, in alma Monspeliensium
medicorum academia chymiae professore regio, &
urbis Massiliensis medico a consiliis.

L O N D I N I :

Typis S. PALMER,
Sumptibus G. & J. JENNYS in area occidentali.
D. Pauli. M. DCC. XXIV.

5

DISSERTATIO MEDICA

DE

ACUTIS

CAUSIS

DISSOLUTIONIS

DE

TUMORIBUS

AUTHORE NOBILI

ANTONIO DEIDIER

MDCCCLXXXIII

IN VINDOBONA

APUD JOHANNEM JOHANNES

LIBRARIUM

MDCCCLXXXIII

IN VINDOBONA

APUD JOHANNEM JOHANNES

LIBRARIUM

MDCCCLXXXIII

IN VINDOBONA

APUD JOHANNEM JOHANNES

LIBRARIUM

MDCCCLXXXIII

IN VINDOBONA

APUD JOHANNEM JOHANNES

LIBRARIUM

MDCCCLXXXIII

IN VINDOBONA

APUD JOHANNEM JOHANNES

LIBRARIUM

MDCCCLXXXIII

ILLUSTRISSIMO ac NOBILISSIMO viro, D.D.

SLOAN, EQUITI,

MEDICORUM LONDINENSIVM praesidi
sapientissimo, Britannicorum exerci-
tuum Medico generali expertissi-
mo, nec non Regiae scienti-
arum academiae socio dig-
nissimo, &c.

ANTONIUS DEIDIER,

Regis consiliarius & medicus, in alma
MONSPELIENSIVM medicorum academia
chymiae professor regius, nec non ur-
bis Massiliensis medicus a consiliis.

S. P. D.

EQUES NOBILISSIME,

OCUS ille princeps,
quem, summa cum lau-
de, in celeberrimo Lon-
dinenfium medicorum collegio,

A 2

occupas

DEDICATIO.

occupas & adimples; regium illud moderamen, in exercenda inter Britannicas copias medicina, tuis curis, tuaeque sapientiae commissum, magni nominis famam faciunt, non in Angliā modo & apud nos, sed & in universo litteratorum orbe, ubi tuam illam insolitam virtutem, tuamque tum scientiae medicae, tum illius usus absolutam notitiam commendant. Tanto itaque nomini, tantaeque virtuti geminas dissertationes medicas offero; quarum prior luis omnis venereae facilius sanandae una frictionum mercurialium ope, novam & usu comprobatam methodum tradit; altera vero tumorum naturam curamque exponit. Et haec quidem opuscula spirituum animalium, chymicorumque elementorum maritata hypothefibus, ante annos aliquot, nostris in
scholis

DEDICATIO.

scholis dictata explicaveram ;
nunc autem, facto velut divor-
tio, ab ejusmodi praejudiciis fac-
tus omnino liber, via naturae
minus dissona, morbum quem-
libet conor ac mihi videor expo-
nere. Breves istos grato animo
accipias quaeso, legasque tracta-
tus, nullis, ut prius, foetos
spiritibus, nullis conditos falibus ;
sicque, ni mea me spes decipit,
ut magis simplices, ita & praxi
magis accommodatos. Quo qui-
dem in studio ac labore an quid-
quam profecerim, penes te pe-
ritissimum rerum aestimatorem,
supremum esto judicium. Haec
opuscula si fuerint a tanto, tam-
que aequo probata iudice, in
lucem edentur, & de oecono-
mia animali, ac anatomia cor-
poris humani curiosis observatis
confirmata, mox sequetur trac-
tatus, quem novae subjectum
incudi nunc recognosco ac per-
polio.

DEDICATIO.

polio. Dominus de Woolhouse nobilis Britannus, ophthalmiater percelebris, jam nunc Lutetiae incola, hunc utrumque limandi tractatum ansam praebuit, nostrum de morbis illis consilium postulando; ille mihi saepius litteris testatus est, non denegaturum te mihi fidem tutelamque perhonorificam; cujus auspicio in celeberrimam, regiamque illam, quam imprimis illustras, scientiarum societatem ego si accensear, summae id laudi apposuerim, dum tamen calculo tuo sapientissimo non indignus videar

DOMINATIONIS *tuae*

addictissimus & obsequentissimus

Servus

Dabam Monspeli
die 26. Julii, anno 1723.

DEIDIER.

DISSERTATIO MEDICA
D E
MORBIS VENEREIS.

Exponere naturam & curationem morborum venereorum.

SECT. I.

MORBI venerei sunt illi, qui producuntur vel foveantur a viru venereo: virus autem venereum semper procedit ab impuro coitu, sive proxime sive remote. Morbi qui proxime procedunt ab impuro coitu, sunt gonorrhoea virulenta, bubones venerei,

venerei, venerei cancri, sarcomata venerea, corona venerea, ossium exostoses, & similia. Qui non nisi remote procedunt ab impuro coitu, dicuntur quoque venerei, quatenus fiunt a viru venereo, ut in pueris lactantibus, sordida oris vel mammarum ulcera. Praeterea nullus est morbus praesertim chronicus & diuturnus, qui ab extricato viru venereo foveri non possit. Hujusmodi sunt dolores rheumatici, podagrici, scabies, inflicta quaelibet vulnera, &c. hi quoque morbi dicuntur venerei, & omnes generico luis venereae nomine designantur.

SECT. II. Est enim venerea lues, foeda humorum illuvies ab impuro concubitu. Ex ea sobolescent externarum & internarum corporis partium vitia, quibus deturpatur cutis, dehonestatur humana facies, raucescit vox, sensus debilitantur; quibus partes molles ulcerantur, & putrescunt, dura remollescunt, & fatiscunt carie; quibus saevissimi dolores praesertim nocturno tempore ingruunt; quibus venustus homo fit indecorus, turpis, foetidus. Haec vera est nefariae voluptatis crux, & flagellum. *Caveant incauti adolescentes, nocet empti dolore voluptas.*

SECT.

SECT. III. Paucis ab impura copula diebus, plerumque se produnt, modo seorsim, modo simul, gonorrhœa virulenta, ulcera in pudendis, in inguinibus bubones, circa podicem mariscæ, fici; inflammationes infestant pudenda, & prostates; ulcera præter pudenda & prostates, anum externum & internum infestant, & urethræ ductum, sarcomata pudenda & anum obsident.

SECT. IV. Tacite serpit virus venereum, & modo tardius, modo citius tumultuatur, pro varia humorum temperie, pro varia vivendi ratione. Virus tumultuans partes corporis aggreditur, nunc singulas, nunc plures, omnes modo; caput, pectus, abdomen, artus, cutim, viscera, membranas, musculos, cartilagines, & ossa. Ex his aliae simpliciter obstruuntur, ulcerantur aliae, carie tentantur, inflammantur, dolent, putrescunt. Torquetur caput cephalæa, hemicrania, epilepsia, & caligant oculi vertigine. Frons turpi diademate cingitur pustularum & ulcerum. Ossa cranii etiam & reliqui corporis remollescunt, exostoses patiuntur, perforantur carie. Nares exedunt cancri, aures tinnitu & surditate, ophthalmia & cæcitate oculi laborant. Horrende foetidum
 B 2 exhalat

exhalat spiritum. Depasta ulceribus narium & oris cavitas, ulcera uvulam rodentia, & interdum absummentia. Ulcera rodentia palatum, & aliquando perforantia, pervertunt loquelam & vocem. Si virus suas agat tragoedias in pectore, pulmo premetur dyspnoea, asthma, orthopnoea, tabescet in phthisi, in haemophthisi dissolvetur; claviculae, sternum, costae, vertebrae dorsi asperabuntur exostosis, carie terentur. Abdomen, cum in eo sese virus exerit, multifaria patitur symptomata, obstruuntur virulentis sordibus huius musculi, & contenta viscera; eaque obstrui, inflammari, exulcerari arguunt dolores cholici, nephritides, hydrops, dysenteria, ani fistulae, urinae sanguineae, purulentae vel totaliter suppressae. In artus quoque sese expandit virus venereum; id experiuntur rheumatici, arthritici, nodosi. Nullus est morbus chronicus, quem non foveat virus huiusmodi; interdum febres tertianae, quartanae, quintanae, menstruales, autumnales aut vernaes venereae sunt. Leve vulnus inflictum cuti abit in ulcus foetidum & contumax, dum fovetur ab extricato viru venereo.

SECT. V. Venerea lues transfunditur conceptionis tempore in ovum per feminalem auram ; graviditatis tempore in foetum, per lac uterinum ; post partum per nutricis infectae lac ; ut ex infecta nutrice per lac in puerum sincerum, ita in sinceram nutricem ex infecto puero, per salivam pueri mammam sugentis. Et cum virus nutricis serpit in alumnum, transmissum primo dignoscitur ex virulentis aphthis & ulcusculis alumni os infestantibus ; cum vero transfunditur ex alumno in nutricem, virus primo se prodit in nutricis mammis.

SECT. VI. Infidiosum hoc virus est, latet interdum absque noxa sensibili per annos integros, per totam vitam ; nec sese interdum prodit, nisi post secundam ac tertiam parentis inquinati generationem. Cum ita vetus factum est, tunc pullulant strumae, & elephantiasis seu lepra. Etenim in regionibus, ubi ab exordio facile discutitur venerea lues, nulli fere reperiuntur leprosi, nulli fere strumosi ; ubi vero difficile, leprae ac strumae grassantur, & utrumque arguit strumas & lepram a lue venerea ortum ducere.

SECT.

SECT. VII. Unde vero tot malorum i-
 lias? Annus agebatur a Christo nato mil-
 lesimus quadringentesimus nonagesimus ter-
 tius, cum dira haec lues in orbem Christi-
 anum pervenit & saevire coepit, scilicet Ne-
 apolim obsidente Carolo VIII. Gallorum
 rege. Tunc ex insignis cujusdam scorti dira
 impuritate haec libidinis labes in Gallorum ex-
 ercitu irrepfit. Hinc Galli, qui nondum
 morbum hunc noverant, merito Neapoli-
 tanum; Neapolitani vero, qui illum a Gal-
 lorum exercitu acceperant, Gallicum appel-
 larunt. Verisimile interim videtur, mor-
 bum hunc Hispanos ex India occidentali
 in Europam advexisse, caeterisque nationi-
 bus in obsidione memorata communicasse.
 Apud Indos occidentales perpetuo viget hic
 affectus, summaque percipitur ad contrahen-
 dum hunc morbum popularium proclivi-
 tas. Eundem tamen asserunt hunc affec-
 tum esse, ac priscorum elephantiasim, nec
 ignotum fuisse Hippocrati, Avicennae, ac
 Moisi, a quibus descriptus esse videtur. Ut
 ut sit, certum est grassantem continenter
 contagiosam istam luem Europaeas inqui-
 nasse plagas, nimirum saeculo decimo quin-
 to, & decimo sexto; sique pari atrocitate
 ac

ac celeritate jam grassaretur, aut nisi certis, ut nunc fit, medicaminibus profligaretur, actum esset intra pauca saecula de genere humano, vel saltem impares forent homines his rebus gerendis, quibus naturaliter continetur humana sanitas. Dubium an mutato solo patrio, plantarum instar, mitigata sit, aut marcescat. Hoc certum est, eam in dies magis ac magis elanguescere in Europaeo solo. Recenter ad nostros tractus sive advecta, sive nata, si quem aggrediebatur, contaminata mox tota sanguinis massa, diris symptomatibus misere cruciabat. A quinquaginta retro annis gonorrhaeae virulentae specie se primum prodidit. Idem moris jam nunc est. Hinc luis indicium, si virus non per gonorrhaeam effluxerit, hinc mox sanguinis labes & corruptela. Ex adverso, curata probe gonorrhaea, raro sequitur humorum infectio; curatis bubonibus, frequentius; cancris & sarcomatis, semper.

SECT. VIII. Quenam sit ea humorum infectio, quae veneream luem constituit, ambigitur apud authores. Alii confugiunt ad acidum corrosivum; nos autem ad vermes. Qui priorem sententiam tuentur, his potissimum

simum suffulciuntur argumentis : virus venereum, aiunt, humores coagulat, solidasque partes rodit, eo prope modo, quo spiritus nitri ac vitrioli, quo aqua regia, sanguinem coagulant, cum in sectam viventis canis venam injiciuntur, & erodunt partes solidas, si exterius applicentur. Similiter, pergunt illi, ideo virus venereum gonorrhæam, cancos, & sarcomata parit, quatenus solidas, quas aggreditur, partes erodit. Bubones vero in inguinibus, dolores in toto genere musculofo, exostoses vel caries, & similia parit, quatenus sanguinem & lympham coagulat. Ergo, concludunt illi, sunt in ejusmodi viru venereo salia acida fixa corrosiva.

SECT. IX. Sed si virus illud esset indolis hujusmodi, id statim ab impuro coitu, vel coagularet humores, vel partes solidas tactu suo roderet, exulceraretque. Nullum est acidum fixum corrosivum, quod exterius applicatum, vel intra sanguinem injectum, non illico vires suas exerat. Sed virus venereum non statim ab impuro coitu gonorrhæam, cancos, sarcomata, bubones producit, sed paucis diebus elapsis. Dices forsan virus illud hujus esse indolis, ut partibus

tibus sulphureis, quibus sanguis scatet, facili negotio implicetur, quod dein ad libitum extricari contendes. Esto, sed quorsum poterit virus hoc in sanguinem raptum tamdiu, ut interdum fit, resistere illibatum naturali sanguinis fermentationi, & febribus diversi generis? nonne rami sulphurum perpetuo exsolvuntur? ramis illis explicatis, nonne remanerent extricatae partes acidae? extricatae vero & exsolutae, nonne cum salibus alkalinis fermentescerent, nonne formam suam mutarent, amitterent & destruerentur? Sed supponitur acidum illud venereum intricari primum sulphurum ramis, nec prius extricari ab iis, quam cum se prodit ipsa lues; tunc certa quaedam fermentatio, certa quaedam humorum diathesis requiruntur. Haec sacra superest anchora, qua semel a sulphurum compedibus liberati sales, nunquam amplius iisdem compedibus possint irretiri. Verum quo pacto poterit virus adeo multiplicari, ut, quod vix ab initio millesimam unius grani partem acquaverit, jam crescat in immensum? quo pacto fiet, ut quod uni dumtaxat humani corporis parti primum adhaeserit, jam singulos humores

C

coagulet,

coagulet, una cum sanguine per vasa rapiatur, idque liberum nec amplius sulphurum vinculis irretiatur, dein plurimas erodat partes intactis aliis, modo unicam dumtaxat partem aggrediatur? Num poterunt salia corrosiva, eaque acida de novo produci, generari, multiplicari intra textum sanguinis alkalini, alkalinaeque lymphae? Hoc si verum esset, totus venerea lues inquinatus sanguis, & universa lympa mutarentur ex alkalina natura in acidam, quod experientiae repugnat. Qui haec supponunt, ludos faciunt, nec ipsorum sententia facit satis.

SECT. X. Nostram ergo perpendamus, quae multo videtur & expeditior & probabilior, a viventibus vermiculis venerei morbi. Omne animal ex ovo, ergo & vermes. Horum ova suos non profundunt vermes, nisi prius convenienti calore fuerint, ut ita dicam, incubata; incubantur autem in semine putrescente.

SECT. XI. Venerea vermium ovula semper in semine inquinato sunt, cum semper lues venerea ortum ducat ab impuro coitu. Semen inquinatum putrescere in prostibulis, probat eorum intensus hircinus odor.

odor. In catamitis magis etiam putrescit, ob alvinas foeces. Cum putrescit, hoc fit ex nativo calore partium, in quas emissum est, & ex ea putrefactione, ut ex alia quavis foveantur & excluduntur ovula. Hinc vermes venerei. Statuendum ergo est oriri luem veneream ex inquinato semine, quod, dum putrescit, opportunum fit venereorum ovorum incubationi. Exclusi vermes alios aliosque procreant, & hinc propagatio veneni. Non potuisset venerea lues ex India occidentali in Europam transferri, ac dein ex sola unius scorti impuritate cito diffundi in Gallorum & Hispanorum exercitus, nisi per venereos vermes numerosam ovorum facturam continenter effundentes multiplicantur in immensum, ex sola inquinantium feminum corruptione.

SECT. XII. Qui veneream luem oriri putant ex priscorum elephantiasi, hi proptinus venereos vermes admittant necessum est; namque omnis antiquorum lepra ortum habuit a viventibus vermiculis, ut abunde probavit R. P. D. Augustinus Calmet, Benedictinus, dissertatione de lepra, initio sui Commentarii litteralis in

Levit. nec potuit inveterata lues venerea vicissim facefcere in elephantiafm, verminofum morbum, nifi & ipfa verminofa foret.

SECT. XIII. Insuper quo pacto fieret, ut jam virus venereum minori atrocitate atque celeritate in Europa graffaretur, ut fupra relatum, nifi verminofa haec proles jam languore & marcore confecta aliqua-
tenus immutata fuerit, five mutatione foli, five novis & inaffuetis variorum vermium copulationibus, five remediorum ope ac ministerio? nonne fic poffunt ejufmodi vermes, qui prius forfan dentibus inftrecti carnes depafcebantur, nunc mutata priori forma dentibus orbari, & pifcium inftar humoribus innatare. Qui admirabiles omnium inftectorum metamorphofes attenderit, hanc olim leprofam, nunc veneream vermium productionem facile concipiet. Vide quo modo plurimi vermes fenfibiles vertantur in mufcas & papilio-
nes. Nonne igitur infenfibiles leprofi vermes, olim carnivori potuerunt fuffeffu temporis commutari in venereos, tenuiores ac debiliores, qui nunc folis nutrian-
tur humoribus? Cum non nifi ab impuro
coitu

coitu procedant, primum solo femine nutriuntur, spermatici vocantur, & ideo facilius gonorrhæam, ac testium inflationem procreant, nimirum quatenus insunt semini prostatarum, vesicularum feminalium, testiumque: qui cum deinceps transmittantur e femine in sanguinem, lympham vel lac, & ab iis humoribus nutriantur, tunc mutato nomine vocari possunt sanguinei, lymphatici, lactei; cum certum sit nullam omnino esse corporis partem, quam non inficiat lues venerea, & ad quam venerei vermes per humorum circuitum traduci non possint.

SECT. XIV. Vermes venerei singulos morbos venereos producant vel foveant, non mordendo atque rodendo, sed simpliciter obstruendo. Cum coitus tempore per urethram repunt ad prostatas, gonorrhæam pariunt; cum genitalibus adhaerent, canculos venereos, & venerea sarcomata: cum circulationis ope deferuntur in inguina, bubones; cum serpsent ad podicem, ficos & mariscas; & sic de caeteris. Singula hæc non subito contingunt, sed paucis dumtaxat ab impuro coitu diebus. Oportet ut aliquandiu nidulati fuerint

rint venerei vermes in sedibus occupatis, ut copiosa generatione ibi sint multiplicati, & ex eorum congestione pariant in vasculis obstructions, quibus ipsa disrumpantur vascula, effluant humores, & effusi computrescant. Tria haec ex obstructione sola, absque ulla salis accessione, facile deduci possunt; prout demonstratum est in dissertatione nostra de tumoribus, edita Monspelii ann. 1715.

SECT. XV. Foecundandis vermium venereorum ovulis, ipsisque vermibus fovendis, modo magis, modo minus commoda est adulatorum constitutio, modo penitus adversa, & hinc maturius aut tardius sese prodit venerea lues. Sique pauciores admissi fuerint vermes, tunc vel penitus extinguuntur, vel non nisi ad sequentes generationes lues suscitabitur. Ova memorata facilius excluduntur, & vermes blandius nutriuntur in virili semine, & lacte muliebri; blandius quoque in foetu ac puero recenter inquinato; nimirum quod in his dulciusculi ac tepidiusculi sint humores. E contra fervidiores sunt & acriorres in adultis. Hinc vides cur gonorrhoea virulenta, prostatarum inflammatio, ac dein

ex-

exulceratio, frequentiora sint quam alii morbi venerei. Vides cur gonorrhæae fortiori superveniant interdum testium tumores. Cur pater viru venereo adhuc sopito inquinatus prolem pariat extricato viru corruptam. Cur in nutricibus, pueris lactantibus citius & validius evolvatur virus, quam in adultis. Ad hæc, cur in adultiori ætate venerei morbi sæpius membranas, cartilagineas, & ossa, quam carnosas partes aggrediatur. Venerei vermes raro admodum sanguinei sunt, sæpe lymphatici, frequentissime spermatici vel lactei.

SECT. XVI. Sopita lues tunc suscitatur, cum ova vermium venereorum nativo partium calore quasi incubata novos effundunt vermes. Hi convenienti pabulo nutriti rursus copulantur, & nova profundunt ova faecundata. Sic infensi hospites ulterius & ulterius propagati colonias mittunt in sedes varias pro varia partium dispositione. Sic modo caput solum, modo soli artus, interdum muscoli, nonnunquam ossa infarciuntur venereis vermibus absque ulla totius sanguinis iniquatione. Namque sanguinem suis refertum vermibus sanguineis,

neis, probe constitui, plurimis constat observationibus. Verno tempore plura excluduntur ova vermium ob intensiorem sanguinis teporem. Hinc & numerosior vermium propago; sed & hinc omnes venerici morbi recrudescunt verno tempore. Ideo autem dolores venerici nocte recrudescunt, quia pacato humorum circuitu vermes validius agitantur in propriis liquidis; simili prorsus ratione doloribus venericis multo magis torquentur, qui sunt lue inquinati, dum vitam ducunt otiosam, quam dum validis exercitiis agitantur.

SECT. XVII. Praeterea cur, extricata semel lue venerea, inflictum in homine alioquin sano, vulnus externum, quantumvis leve, sordidum redditur, inflammatur, cancrum fit? an tunc recurres ad salia corrosiva, sano sanguini permixta? Nonne expeditius & probabilius erit asserere venericos vermes qui prius libere per lymphae lacus ferebatur, tunc soluta vasorum unitate, in vulnere cumulari, ibidem copulari, ipsorum ova dulci suppurationis calore foveri, excludi? sic sane coacervati vermes venerici obstructiones pariunt soventque, sic impediunt solutae partis unionem. Idem
pror-

prorsus esto de quolibet alio morbo, qui producit vel fovetur a viru venereo.

SECT. XVIII. Postremo ad curandos ejusmodi morbos non satis sunt alkalina acidum destruentia, vel sudorifica, vel amara, quae vermes enecant, expelluntque. Hujusmodi auxiliis mitigantur quidem foeda luis symptomata, sed dein ex intactis ovis nova vermium venercorum cohors sobolescit, & recrudescit malum. Mercurius vero vermiculos venereos eorumque ova penitus discindit, dissolvitque. Modo rite usurpetur, is omne insectorum genus perimit; igitur & vermiculos venereos. Hoc est potissimum argumentum, quo maxime utitur conjectura vermium venercorum. Conjecturam hanc ulterius comprobare placet examine ipsius mercurii.

SECT. XIX. Mercurius crudus vel fluens, alio nomine hydrargyrum, id est, argentum aqueum, & argentum vivum; definiri potest, *minerale corpus summe liquidum ac maxime ponderosum, cujus partes integrantes etiam minimae constanter rotundae sunt ac perpolitae.* Dico primo mercurium esse corpus minerale, cum ex omnibus ferme mineris praesertim in Hungaria & in Hispa-

nia eruatur. Per id convenit cum omnibus aliis corporibus, five liquidis, five solidis, quae mineralia vocantur, prout e mineris fluunt vel educuntur. Dico secundo minerale illud summe liquidum esse, ut intelligatur hydrargyrum, licet planetae nomine insignitum, sicut caetera metalla, nequaquam metallum esse, nec semimetallum, quidquid afferant nonnulli. Omne siquidem metallum solidum est, fusile & malleo ductile, secus vero mercurius. Is ita est natura sua liquidus, ut quamquam expositus aeri frigidissimo, nunquam concreseat, & quamquam aliorum corporum additione quocumque modo solidescat, dehinc ab iis solutis nativam suam recipit liquiditatem. Dico tertio liquidum illud esse maxime ponderosum, ut constituatur alia mercurii differentia. Nullum enim, quod sciam, reperitur in rerum natura corpus naturaliter liquidum, quod accedat ad mercurii pondus, & ipse mercurius magis accedit ad pondus auri, quam ullum metallum. Dico quarto partes illius integrantes rotundas esse ac perpolitas, quod ex cunctis hydrargyri proprietatibus manifestum fit, ac praesertim ex specifica illius gravitate ac volatilitate. Ex

vo-

volatilitate, quod fere subito diffletur igne, ac in auras abeat. Ex gravitate, quod ejusdem materiae corpora eo graviora sint, quo magis sunt compacta & exquisitius rotunda. Superficies sphaerica est omnium superficierum aequalium capacissima. Minimae sunt rotundae illae mercurii molecule, quia facile ignea vi dissipabiles & compactiores, quia ponderosae; liquidae vero quod rotundae, perpolitae, ac minutissimae facili negotio ex impulsu aetherae materiae labantur inter se, versentur, agitentur. Quo pacto fiet, inquires, ut tota mercurii massa adeo gravis sit, cum tot interstitia inter globulosas ejus particulas dissecta tantopere videantur ipsius gravitatem minuere? Adeo gravis est massa illa, quia singulae ipsius particulae sunt compactissimae. En exemplum: Duplex esto massa aequalis molis plumbea et lignea, integrum maneat lignum, plumbum vero fundatur in granula: hoc posito, nonne fluxilis quodammodo est illorum granulorum aggeries, nonne ponderosior data massa lignea? Unde vero, nisi quod multo porosius lignum sit, & granula illa plumbea multo sint compactiora. Nec obstat nativa illa mercurii gravitas, quin

rotundae illius molculae facillimo negotio ignea vi diffentur ac dissipentur. Facilius motum concipiunt graviora corpora, & conceptum facilius retinent. Explo-
dantur simul tormento bellico globus fer-
reus, globusque ligneus, & experieris qui-
nam longius feretur. Idem experieris, si
totis viribus projeceris globum ferreum &
globum suberinum, nec est quod hic cau-
sam physicam referamus.

SECT. XX. Mobiliora corpora motum
suscipiunt ratione molis, communicant vero
ratione superficiei. Moles autem propria
singularum mercurii particularum magna
est, & superficies exigua; ergo magnam illa
motus quantitatem suscipiunt, conceptum
vero conservant diutius. Moles propria
magna est, utpote solidior & ponderosior:
superficies exigua, ob figuram rotundam.

SECT. XXI. Mercurius dissolvit aurum
solidissimum, aliaque metalla, quod flui-
tantes exiguissimi illius globuli intra poros
metallicos illabuntur, & occurfantia pororum
latera, tum pernecitate motus, tum inge-
nita soliditate diducunt atque diffringunt.
Idem praestant mercuriales illi globuli, dum
uberiori copia collecti rapidius fluunt per

exiguissima viventium animalium vasa, quae diducuntur adeo, ut diffringantur.

SECT. XXII. Cave fidem adhibeas empiricis, qui se jactitant luem veneream perfecte curaturos, nunc Aethiope minerali, vel aquila alba, aut panacea mercuriali, nunc praecipitatis mercurialibus, vel turpetho minerali, interdum solubili, ut vocant, mercurio in ptisanis sudorificis exsoluto. Chymica haec fixati mercurii praeparata mitigant quidem ac sopiunt luis venereae symptomata, sed haec postea multo validius recrudescunt. Quamobrem? an quia fixatus mercurius extranco sale refertus nequit omnibus venereis salibus uniri? Sed in hujusmodi praeparatis non salia penetrant mercurium, sed mercurius salia. Statuatur ergo globulos mercuriales salibus infixos nativam deposuisse liquiditatem, cujus dumtaxat ratione venereos vermes & vermium ova penetrare possunt atque destruere. Ostendit experientia, rerum magistra, insecta cuncta, eorumque ova ex solo mercurii affricu perire. Simplici unguento mercuriali devastant mulierculae propagines pediculorum, pulicum, cimicum; praesertim verno tempore, quo maxime illorum animal-

malculorum ova excluduntur. Quid ergo vetabit^r asserere, virus venereum esse vermiculorum illuviem, quorum ova foecundata verno potissimum tempore excluduntur, & numerosissimam foeturam emittunt? Hic subditur formula mercurialis hujus unguenti, quo vermes venerei perimuntur, & diffringuntur eorum ova.

Mercurii crudi rite defaecati, & cum s. q. therebentinae extincti partem unam; axungiae suillae non salitae partes duas, agitentur diu in mortario usque ad omnimodam mercurii extinctionem; fiat ex arte unguentum Neapolitanum usui reservandum.

SECT. XXIII. Continuata pistilli agitatione globuli mercuriales per ramos sulphurum therebentinae & axungiae sensim disperguntur, ut tandem mercurius visum effugiat; eoque signo dignosces unguentum illud perfectum esse. In eo tamen remanet nativa globulorum mercurialium liquiditas, pondusque nativum, ita ut si diu fervetur unguentum in loco calido, mercurius

curius reperietur in fundo vasis congeussit. Ideoque servetur in loco frigido, nec nisi recenter paratum usurpetur.

SECT. XXIV. Consueverant majores nostri, ut virus venereum ab infecto corpore prorsus eliminarent, liberales primum movere sudores per diuturnum sudorificorum usum, unde mitigabantur symptomata, sed non tollebatur malum; dehinc movere copiosam salivationem per affricum unguenti mercurialis, ut crassiores, quae transpirationem eluserant, mali reliquiae per salivationem ejicerentur. Sed ita extabescebant ea praxi corpora, & vires ita frangebantur, ut prius interdum tolleretur homo, quam malum. Dehinc medici facti sunt ex aegrotantium periculo cautiores, abrogarunt sudorifica, humectantia substituerunt & copiosiore induxerunt salivationem. Aegrotantem igitur humectarunt balneis, jusculis refrigerantibus, aut sero lactis, hocque pacto praeparatum inunxere mercurio, sed bifariam. Alii singulis vicibus a planta pedis ad capillorum radices, exceptis dumtaxat anterioribus abdominis & pectoris partibus. Alii (& si succedere prioribus) administrarunt aliter frictiones, nimirum
prima

prima vice a plantis ad genua, postridie a plantis ad coxendicem, & sic deinceps, facto semper recurſu a plantis ad partem ſuperiorem, ac ſuperiorem. Sed tamen perſpectum eſt, ſalivationem ea methodo prolici nimis praecipitem, quae ſaepe curationem impediret. Adeoque inductus fuit multo tutior frictionis modus, quo proſcribitur, ut ſingulae corporis partes unguento Neapolitano perfricentur, nimirum primo die ſoli pedes; poſtero ſola tibia, ſed non amotis linteis, quibus pedes fuerant poſt frictionem involuti; die tertio ſola crura, immotis quoque pedum ac tibiarum linteis; & ſic deinceps, remanentibus ſemper linteis, donec morbus fuerit omnino debellatus.

SECT. XXV. Dum celebrantur frictiones, excitantur plerumque ſenſibiles evacuationes per anum, per urinas, per ſudores, & ſaepe per ſalivationem. Laudant inſolitas huiusmodi evacuationes, qui luem veneream arbitrantur oriri ex acidis ſalibus. Eo enim ducit eorum ſententia, ut virus venereum foras per evacuationes eliminetur. Id autem tuncpotiſſimum eliminari contendunt, cum foetidiores ac copioſiores ſuccedunt

salivationes & evacuationes aliae. Tunc & autumant fieri, ut virus infixum mercurio sublimetur, potentiusque corrosivum constituat, ut ex subortis in ore ulceribus percipitur. Sed haec penitus adversantur dispositionibus vasorum corporis humani, experimentis chymicis, & iis quae in aegris observantur. Primo, quia non sublimatur chymice una cum acido mercurius, nisi subiecto igne. Atqui non subjicitur in humano corpore ignis seu calor, sed is circumfundit acceptum in vasis mercurium. Ad hoc, factum est partes corporis superiores esse inferioribus frigidiores. Secundo, si prolecta ex frictionibus mercurialibus saliva corrosiva foret, quidquid ei occurreret, roderetur; os, lingua, oesophagus, stomachus. Reditur enim quidquid ab hausto sublimato corrosivo tangitur. Tertio, venerea, quae jam os infectabant, ulcera, ex suborta salivatione mundantur & curantur, cum e contra deberent exasperari, si saliva foret corrosiva. Quarto, certum est eos, qui frictiones aegrotantibus administrant, quantavis sanitate gaudeant, interdum pati salivationes acque foetidas ac aegrotantes ipsos. Unde vero eorum saliva fieret corrosiva? Unde

E

fieret

fieret, ut sublimaretur in iis mercurius? Cum absint ab iis sales venerei. Quinto, cum diu residet in vase aegrotorum mercurio inunctorum saliva, cum urina, caeteraque ipsorum excrementa diu resident, tunc nativus & liquidus subsidet mercurius. E contra, si jam sales acidi globulos ejus in humano corpore transfixissent; non nisi chymica distillatione ab invicem separari possent. Haec autem inutilis est distillatio, cum enim egeruntur faeces ex foricis, in quas conjunctae sunt mercurio inunctorum sordes, reperitur in fundo nativus mercurius & liquidus. Sexto, si per salivationem a mercurio excitata educeretur e corpore virus venereum, sequeretur, fore, ut qui copiosius salivant, sanarentur tutius, quam qui nullo pacto ex moderatis frictionibus salivant; atqui apud nos experientia pluries compertum est, eos qui ptisanis antivenericis, aut alio quovis mercuriali praeparato, vel etiam cinnabarinis suffumigationibus usi fuerant, ut salivatio proliceretur, non semel fuisse paulo post huc denuo tentatos. Cum e contra ii, quibus absque salivatione administratae fuerunt frictiones, prorsus immunes remanserint.

SECT. XXVI. Cum procuratur salivatio, unde putas progigni oris inflammationes & ulcera, gingivarum tumores ac haemorrhagias; dentes vacillare, decidere, tumesceri linguam, balbutire? e viru venereo? neutiquam, sed ex copiosiori saliva, quae globulis mercurialibus onusta, dilatat, effringit vasculorum salivalium oscula, nimirum ex hujusmodi globulorum duritie, dum confertim profunduntur. Si effundatur saliva haec intra partium textus, tumores pariet, inflammationes, vasculorum disrptiones, excoriationes, carnum ulcera, puris ac tabi fluorem. Item laxabuntur gingivae ac dentes, inflabitur lingua, ad loquelam & ad deglutitionem inepta fiet. Quid insuper? ex copiosiori saliva tabescit aeger; ex pure ac sanie foetet os ac spiritus, saliva inficitur, & quod pejus omnium est, nisi putens haec salivatio intermissis frictionibus sistatur, promptisque remediis ori succurratur, mox succedit gangraena. Omnino foeda mercurialis salivatio aegri tormentum est, & interdum pestis.

SECT. XXVII. Nec tamen diffitemur mitigari luem, imminuique salivationis aut sudorificorum ope, tum & violentis emeticis

mercurialibus ac purgationibus ; quippe quod non possunt vacuari vasa, quin simul vermium venereorum portio educatur. Sed non hinc tuto ac radicitus morbus evellitur. Evellitur autem, si sic administrentur frictiones, ut, quantum fieri potest, vitetur omnis sensibilis evacuatio. Itaque minus frequentes sunt frictiones, ut in reconditiores corporis latebras minutissimi mercuriales globuli sensim irrepant, ibique confodiant latentem hostem ; vermes venereos dico, qui ubicumque delitescant, sunt una cum cunctis suis ovulis a particulis mercurialibus discerpendi.

SECT. XXVIII. Unguentum Neapolitanum vulneribus & ulceribus venereis applicatum, solo solutae partis calore, cito permiscetur humoribus, & cum sanguine circulator. Saepius observavimus luem veneream universos homines inficientem, ex repetita hujus unguenti vulneribus applicatione, radicitus fuisse sanatam. Non recipiuntur in nosocomium nostrum, qui lue venerea infecti sunt ; recipiuntur vulnerati. Sed latens virus si quod sit, se prodit per vulnera. Cum vero ita languet aeger, ut dimitti non possit, tunc curamus vulnus, & aegrum solo unguento mercuriali vulnere

ap-

applicato, idque praeter ullam sensibilem evacuationem; idem praestamus, ut curentur bubones venerei, venerei cancri, sarcomata venerea, corona venerea, ossium exostoses, & similia. Cum vero non afficitur cutis externa, tunc oportet externas corporis partes unguento illo leniter confricari, nempe ut possit liquidus mercurius cutem subjectaque vasa penetrare, humoribus permisceri, virusque venereum debellare. Satis ad eam curationem est, ut mercurius sanguini & humoribus per frictiones illapsus, diutius circulationis beneficio perlustret vasa, vasculaque corporis tenuiora, eoque pacto virus omne per corpus diffusum perimat. Perimit autem, utpote qui globulis suis summa tenuitate, liquiditate ac soliditate praeditis, vermiculos venereos eorumque ovula intime penetrat, dilacerat, discerpit, dissipat.

SECT. XXIX. Frictiones mercuriales praescribantur in omni morbo venereo, tum in principio, tum in augmento, statu ac declinatione. Non torqueantur aegri copiosis evacuationibus, laboriosis, periculosis, certoque sanabis, quatenus fines diu mercurium revolvi per sanguinem sine insensibili ejus

al-

teratione. Totum curationis opus absolves, aegros in linteis mercurio inunctis retinendo, nempe donec virus fuerit penitus profligatum. Profligatum vero dignoscitur, cum debellata omnino sunt venerea, cum adsunt, symptomata. Ea plerumque adsunt; verum si tum absuerint, aeger tamen non minus quam per 25 aut 30 dies in linteis inunctis retinendus. Cum non urgent symptomata, tum indiscriminatim totum corpus, salvis tamen capite, alvo, & pectore, mercurio perfricandum; imo & caput ipsum, claviculae, sternum & costae, si exostoses inibi percipiantur; & abdomen, si tumoribus afficiatur. Sed ut diu retineantur linteae, sedulo vitandae sunt sensibiles vacuationes, nisi saltem medendum potius sit pertinaci aegrotantis opinioni, quam morbo; quo in casu frequentiores administrari poterunt frictiones, quae tamen sistendae paulo postquam evacuationes subortae fuerint. Tum & renovandae dein frictiones, cum debellata prorsus non sunt symptomata.

SECT. XXX. Therapeiam morborum venereorum, superius traditam, confirmare placet sequentibus observationibus; in quarum
prima

prima ostenditur, curari luem veneream repetita dumtaxat unguenti mercurialis vulneribus applicatione. In secunda probatur salivationem interdum infestam esse. In tertia medium abdomen fuerat ense trajectum, & colon transfixum. Laborabat vulneratus gonorrhea recenti, qua testes intumuerant. In quarta exostoses erant in capite, in vertebrae, in claviculis etiam disruptis. In quinta ulcus erat in collo vesicae, cum febre lenta, & marasmo. Priores quatuor infirmi sola frictione mercuriali, absque salivatione, curati; curatus & quintus, sed quia ipsi mens fuerat praejudicio salivationis vitiata, procurata illi salivatio, hoc in casu, medela fuit adhibita & corpori & menti.

OBSERVATIO I.

ANNO 1712. miles quidam praesidiarius, annorum circiter 25. crassus ac robustus, prospera utens valetudine, sibi per incuriam infixit in medio dextrae manus digito, acutum ligni frustum, dum lignaretur in silva. Magnopere intumuit digitus & manus tota, in nosocomium ut
cura-

curaretur admissus est. D. Lapeyronie
 chyrurgus peritissimus digitum per longi-
 tudinem incidit, perrexitque ad manus pal-
 mam, immisit vulneri oleum therebentinae
 calidum; cumque diutius suppuratio perfe-
 veraret, manum totam aegrotantis saepius
 immerfit in excalefactis aquis bellilucanis;
 sed frustra fuerunt haec, aliaque remedia.
 Cancrosum vulnus factum est, manus plu-
 ribus fuit fistulis pertusa intus & extra.
 Post mensem febris lenta atque marasmus.
 Suspiciatus sum luem venereum, milesque
 tandem fassus est, se quatuor ante annis
 cancro venereo laborasse, quem probe cu-
 ratum censuerat; manus leviter fuit unguento
 mercuriali quotidie illita. Prima digiti pha-
 lanx erosa carie cecidit, secunda sensim ad
 os metacarpii accedit, eique coaluit; fistulae
 suppuratae sunt, ulcera cicatrice obducta,
 lenta febris evanuit, aeger pinguis & sanus
 factus est, expertusque fuit per totam curati-
 onem salivatione & alvi fluxu. A nosoco-
 mio post duos menses dimissus est, mox-
 que cum legione sua Monspelio profectus.
 Is duobus ferme ab hinc mensibus transi-
 ens, cum sua legione, per eandem urbem
 robustus

robustus ac nitidus me salutavit, mihi que de salutifero beneficio gratias egit.

OBSERVATIO II.

DIE decimo mensis Maii labentis anni 1716. se se contulerat in diversorium Monspeliense, mercator Hybernus aegrotans, aetatis circiter annorum 36. Ab eo advocatus, vidi primo ulcus cancrosum atra obductum crusta, alam dextram ejus nasi, & partem labri superioris occupans. Exciderant nasi cartilagines, extremitates vomeris, & nonnullae laminarum ossæarum partes. Ita pars nasi media subsederat, ut hinc apparuerit quaedam cicatricis irregularis species, quasi nasus fuisset transversim caesus, ac rursus deinde coaluerit. Ortum duxerat ulcus illud a fundo palati, columellam penitus exederat, serpserratque sensim per lacunas faucium; unde cum loquelæ difficultas, tum horrenda mephitis. Aeger plane tabidus, atroces patiebatur dolores in articulis, in capite, in humeris, brachiis, cruribusque; ac præsertim nocturno tempore pluribus laborabat exostosis, nimirum in parte media & laterali utrius-

F

que

que humerorum, in parte anteriori tibiae utriusque, & insigni in ossis coronalis medio. Torquebatur dolore, tum noctu, tum quavis temporis mutatione, in infima parte tibiae sinistrae; ubi fuerat jam pridem effracta & obducta callo. De labe venerea nullus dubitavi, interrogatus aeger fassus est, se dumtaxat semel iniisse domicellam, Dublini, ab hinc annis sex septemve; impurum cognovit coitum, quod paucissimis post diebus apparuerint in glande exigui quidam cancri duo vel tres, paulo ardentior urina effluxerit, imo & puris guttae. gonorrhaeam arbitratus, sumpsit pilulas mercuriales & ptisanas sudorificas, sed frustra; mox enim invaserunt dolores, & exostoses emicuerunt. Ventum igitur ad luis venereae curationem, juxta solitum in Hybernia curandi modum. Excitati sudores initio, deinde salivationes ter repetitae, semel & iterum frictionibus unguenti mercurialis, cujus duae tantum unciae fuerant adhibitae; tunc enim se prodidit ulcus palati. Quo ulcus profligaretur, praescriptum fuerat, ut per aliquot dies ore cinnabarinum fumum exciperet, unde tertia salivatio procurata. Haec ita fuit contumax, ut per dies circiter

citer 20 sine intermissione perrexerit, nec
ulcus evanuit, ut sperabatur, sed & a pa-
lato per lacunas faucium serpsit ad nasum;
quem, ut ante relatum est, ita dirum fecit.
Hinc ergo consilium praxim Monspeliem-
sium experiundi.

Singulis rite perspectis, decretum est, ut
aeger humectaretur balneis domesticis &
lactis usu, & ita frictiones mercuriales admi-
nistrarentur, ut vitaretur salivatio, & diu
remaneret aeger in linteis inunctis. Crasti-
na die adductus in domum D. Barancy
chirurgi peritissimi, ibi me praescribente
cuncta diligentissime fuerunt administrata.
Die subsequenti, post primam frictionem,
qua inuncti pedes fuerant, unica dumtaxat
unguenti mercurialis semi uncia, salivatio
suboriri videbatur: intermissa per biduum
frictio; non excessit secunda frictio semi
unciam unguenti, eaque in media utriusque
tibiae parte adhibita est; & quia itidem die
crastina salivatio suboriebatur, suppressis
penitus consuetis frictionibus, quotidie le-
viter inungebatur unguento mercuriali me-
morata nasi & labri crusta, & linamento
obducebatur. Ea quidem mox decidit;
sed totum ulcus nasi & palati non nisi post

dies octodecim sanatum est. Partes exostofibus superjectae, fuerunt itidem illitae unguento & linteis obductae diebus ferme singulis, sed non nisi post menses duos ac medium penitus evanuerunt. Cautum fuit a sudoribus, ab alvi fluxu, a salivatione, per totam curationem. Aeger toto curationis decursu potissimum lacte pastus est, inter remedia pinguescebat. Et circa medium Augusti mensis Monspelio profectus est in Bataviam, perfecte sanatus ulcere, doloribus, exostofibus.

OBSERVATIO III.

DUCTUS fuerat in officinam D. Peyrat, chyrurgi peritissimi, hora fere undecima post meridiem, diei 3. Augusti, anni 1713. adolescens Argentoratensis, annum agens circiter 22. qui proximo urbis vico fuerat gravi vulnere prostratus. Advocatus, illuc festinato me contuli. Adolescentem inveni jacentem supra latus dextrum, vidi vulnus satis exiguum inter costarum spuriarum penultimam & antepenultimam, a vertebriis distans digitis quatuor, per quod exhibat particula epiploi. Ut is
in-

ingenti conatu vomebat, suspicatus sum per-
 trajectum ense diaphragma, partem epiploi
 adactam fuisse in thoracem, ac per vulnus
 externum exire. Nihil non moverant ti-
 rones, absente magistro, ut epiploon intra
 costas compressum intromitterent, sed frustra
 & inscie. Ego partem ejus exeuntem ma-
 gis etiam extraxi, filo religavi, & forfi-
 ce abscidi. Emplastrum diapasmatis, quod
 primum sese obtulit, vulneri appositum. In-
 terrogavi vulneratum an scaeva esset, is ne-
 gavit, dixitque se cum viro strenuo stre-
 nue depugnasse, ac fuisse uno ictu prostra-
 tum. Praecepi tironibus, ut eum revolve-
 rent, vidique vulnus ingens in hypochondrio
 dextro, duobus transversis digitis distans a
 costis spuriis, & ab umbilico digitis sex.
 Hinc certior factus sum, hac vulnus inflictum
 esse, gladiumque trajecto corpore per fini-
 strum latus erupisse. Vulnus hoc peniculo
 obturavi sicco, imposui linamentum, &
 utrumque vulnus communi fascia cinxi.
 Secta vulnerato vena, quamquam is jam
 multum sanguinis emisisset. Dehinc vectus
 est in hospitium suum, ubi vix lecto com-
 positus, somno quasi lethargico sopitus est,
 nec mirum: is enim, ut mox accepi, vi-
 num

num copiose ante certamen hauserat. Ab-
 erat ab urbe D. Peyrat. AEquum non vi-
 debatur, tanto cum periculo vulneratum
 tironibus ejus committere. Advocatus D.
 Barancy. Ex communi decreto, vena ite-
 rum secta, & visum utrique, ut aeger per
 totam noctem ac deinceps quiesceret im-
 motus supra latus dextrum, nisi quidquam
 infausti superveniret. Exigua nobis fuit il-
 lius salutis spes. Jam se receperat D. Ba-
 rancy, cum advenit vir nobilis Monspeli-
 ensis sanguine propinquus vulnerato, cujus
 precibus adductus sum, ut ibi pernoctarem.
 Hora matutina tertia excitavi hominem,
 caput ei liberius, pulsusque vegetior fuit.
 Tertiam imperavi venae sectionem, vetui
 ne quidquam cibi caperet, permisi solum
 aquam ad compescendam sitim. Hora ma-
 tutina ferme decima aegrum una cum
 D. Barancy adiimus, quarta venae sectio
 decreta est, arctissimaque diaeta.

Vespere facto, vulnera sublato apparatu
 observavimus, occlusum reperimus sinistrum,
 & filum, quo religatum fuerat exiens epi-
 ploon, deciderat. Dextro vulnere, seu ante-
 riori, inditus est parvus penicillus consue-
 to digestivo illitus, illitum quoque super-
 positum

positum linamentum. Aliquot ab hinc diebus regressus in urbem D. Peyrat, fuit ad nostram curam advocatus. Vulnere eodem pacto curata.

Octavo curationis die, se prodidit ex vulnere anteriori epiploi pars, livida, nigrescens. Ex consilio specillum nullatenus admissum. Vitiata pars epiploi, mox per ostium patentius exiit, paucis post diebus & alia pars epiploi vitiata quoque egressa est. Statim vero ac ea pars epiploi decidit, stercus in extremo peniculo fuit observatum, sicut & deinceps, & hinc cognitum vulnus intestini coli.

Aeger coepit queri de gravi dolore in regione hypogastrica, vesicam versus. Lotium erat cruentum, tuncque confessus est, se a paucis ante vulnus acceptum diebus, gonorrhoea & fluxione in testes laborare, quod nobis herniae obventu occuluerat. Decretae sunt unanimi consensu inunctiones mercuriales in pene, scroto, perinaeo, ac in regione vasicae, cum ea cautione, ut salivatio vitaretur. Etenim parcendum erat viribus aegri, qui non nisi iusculis tenuibus reficiebatur, & vitanda ventris tormina, ne vulnerato officeretur colo. In-

uncti-

unctionibus ergo mercurialibus summa cum cautela adhibitis, mox sanguinis fluxus & ardor urinae cohibiti, evanuitque gonorrhoea ac testium tumor. Interea tertia se prodidit per vulnus epiploi pars, quae & paulo post decidit, & ut prius stercus secutum. Dehinc vulnus cicatrice feliciter obducebatur. Cum aeger, dum pertaesus jussulorum ac offulae a biduo permissae, se cibo solidiore ingurgitavit; exudatio stercorina per vulnus externum emanavit, & hinc cognitum vim ex solidiori cibo allatam vulnerei coli fuisse. Monitus aeger de periculo, sibi temperaturum dixit; sed & bis iterum peccavit. Nos de ipsius salute solliciti minas intentavimus de illo suae sorti penitus relinquendo. Is perterrefactus, nostris dictis audiens factus est, & 15 post diebus cicatrice vulneris per laminam plumbeam solidata, penitus ex vulnere ac viru venereo convaluit. Fasciae rejectae, ac consuetus vivendi modus receptus. Mox Argentoratum se contulit, ubi perfecte sanus est & incolumis. Curatio fuit mensium duorum ac semimensis.

OBSERVATIO IV.

PRincipio mensis Maii, anno 1716. ad D. Barancy directus est nobilis Italus, Bononiensis, circiter annos 30 natus, lue venerea laborans. Praecipua, quibus infestabatur, symptomata haec erant: Plures exostoses in capite, in claviculis, in vertebrarum apophysibus. Exostoses capitis eminebant in osse coronali ac parietalibus. Capitis dolor erat continuus, sed advesperascente die adeo exacerbabatur, ut per totam ferme noctem evigilaret, ac rabidus videretur. Diluculo remittebatur dolor, ac febricula sequebatur. Hinc totius corporis languor & marcor.

Exostoses adeo claviculas corruperant, ut in conatu quo pallium voluit humeris rejicere, altera clavicula fuerit per mediam disrupta. Inaequales vidisses claviculas, asperas, tumentes. Idem dixeris de apophysibus vertebrarum.

AEgro multum profecerat, dum ageret in Italia, ptisana ex salsa parilla. Hac per

dies 15 epota, menses sine molestia transigebat. Sed nihilominus excrescebant exostoses, ac dolor recrudescebat. Quo factum est, ut ad nos confugerit.

Consulti ego ac D. Barancy unanimiter definivimus, malum ita radicatum eradicari non posse, nisi diutissime, frictionibus adhibitis, contineretur aeger in linteis mercurio inunctis. Ante omnia visum est, ut balneis aliquot domesticis, ob insignem maciem humectaretur. Hoc factum. Dein totum caput unguento mercuriali affricatum est, & identidem claviculae ac vertebrarum apophyses. Per frictiones lacte pascebatur aeger. Statim ac sputa oriebantur, aut ventris tormina, intermittebantur frictiones. Exostoses imminutae, tum & dolor capitis modice sedatus. Adhibui ptisanam falsae parillae; sed non hinc minuebantur exostoses. Tum advocatus sum ab aegro, meoque consilio subventum est & dolori capitis & exostosis. Nempe fuerunt alternatim, interjectis diebus aliquot, administratae ptisanac falsae parillae, ut auferretur capitis dolor, exostosium superstium inunctiones, ut penitus exostoses evanescerent.

nescerent. Sic alternatim processit curatio; & Italus perfecte curatus.

OBSERVATIO V.

DIE secunda mensis Septembris, anno 1713. advocati sumus ego ac D. Gondange chirurgus peritissimus, ut a lue venerea curaremus nobilem Anglum, praefidarium Portu mahonis centurionem, qui ab eo portu Monspelim fuerat advectus. Homo ferme sceleton apparuit. Is gravi stranguria, doloribus per totum corpus atrocissimis, feбри lenta & marasmo vexabatur. Carebant sensu clunis & crus dextrum, etiam dum compressis digitis vellicarentur, utraque tibia tumebat exostosi. Nares internas & posticas aures obsidebant crustae. Prorsus miserabilis aegri status.

Stranguria premebat, lotium eductum fuit per specillum cavum, venaque bis secta, properato. Post aliquot dierum specilli cavi ministerio urina per se fluxit, nimirum disrupto abscessu, qui collum vesicae compresserat, e quo per dies aliquot pus copiosum emanavit. Dehinc aeger purgatus,

& ad usum lactis redactus. Interim testis intumuerat, vel ex meiendi conatibus, vel ex abscessu memorato. Inflammatio testis cataplasmate lacteo discussa est.

Testem voluimus pauco unguento mercuriali illiniri. Statim subortum est erysipelas, quod mox per anum ventrem, pudenda, podicem, utriusque cruris partes internas, extensum est, & gravissimus ardor urinae. Tunc a successu fere desperatum, quod tantas mercurius excitaret turbas.

Ad usum lactis recurrimus, erysipelas evanuit. Dehinc ad curationem luis venereae ventum est. Aliquot balnea domestica, bina per diem, administrata sunt, & per ea singula lac exhibitum. Post balnea successerunt frictiones. Hae a pedibus inceptae, juxta consuetum morem, ac sursum procedentes, sed absque recurſu. Frictionum tempore aeger bis quaque die lac hauriebat. Leves fuerunt frictiones, ac identidem intermissae, ut quae suboriebantur, cum salivatio & ventris fluxus supprimerentur. Sic tandem sanatus homo, pinguefactus ambulavit, saltavit ut ante.

Priusquam vero se ad Portum mahonem reciperet, voluit, aut alieno consilio delusus, aut praejudicio suo, salivationem subire, ad educendas penitus, aiebat ille, morbi reliquias. Pro virili restitimus, sed ejus nos vicit pertinacia. Copiosa illi salivatio mercurialibus frictionibus procurata est. Convaluit & nitidus abscessit.

D I S-

DISSERTATIO

Medico chirurgica

DE

TUMORIBUS.

C A P. I.

De tumoribus in genere.

Uidquid eminet in humano corpore, tumor audit, isque aut naturalis est, aut non naturalis, aut praeter naturam. Tumidae faeminarum mammae, & uterus gravidus sunt

sunt naturales tumores; non naturales vero sunt verrucae, lentigines, naevi quidam, gangliones, si nulli offecerint actioni. Tumor praeter naturam est, authore Galeno, morbus in quo corporis nostri partes a naturali situ, magnitudine aucta recedunt. Praeter naturam augetur partium magnitudo, vel ex haerente humore, vel ex collecto flatu, vel ex situ solidarum partium vitiato. Triplex ergo tumorum genus ratione materiae continentis, nimirum humoris, flatus, substantiae solidae: qui fit ex humorum haerentia tumor, dicitur humoralis; qui ex flatu distendente, emphysema; qui a vitiato partium solidarum situ, refertur ad ossium luxationes aut fracturas, hernias veras, ani procidentiam, uteri prolapsum, & consimiles.

Agemus dumtaxat in hac dissertatione medico chirurgica de tumoribus humoralibus, qui partes externas obsident, & quod occurrant frequentius in praxi medica, & quod eorum curatio medicam opem & chirurgicam exoptulet. Eorumque tumorum causa proxima erit humorum praeter naturam facta collectio, aut in propriis vasis, aut extra vasa.

Ma-

Majores nostri, qui quatuor humores statuebant, sanguinem, bilem, pituitam & melancholiam; quatuor tumorum species ex hisce procreari volebant, phlegmonem a sanguine, erysipelas a bile, oedema a pituita, & a melancholia scirrhum: eosque humores vocabant simplices, utpote singulos ab humore singulari, ut arbitrabantur, exortos. Ac si forte tumores observarent complicatos, eos ad plures humores simul permixtos referebant. Sed diligenti observatione perspexerunt recentiores, nullum prorsus reperiri humorem in corpore humano, qui priscorum melancholiae responderet, & formaliter contineri in massa sanguinea cunctos humores, quibus corpus irrigatur. Ideoque merito jam inductum est, ut tumores simplices non repetantur ab humoribus singularibus, sed a se invicem propriis signis distinguantur.

Sit ergo fixum & ratum tumoris morborum essentiam in magnitudine praeter naturam aucta consistere, unde morbus hic vasculosus est, idque ratione auctae magnitudinis, qua partis affectae laedatur actio. Est quoque morbus in meatu & cavitae, vasa siquidem in eo ultra modum & inaequaliter

qualiter dilatantur, unde fit, ut alia praeter modum comprimantur, alia angustentur, & hinc actio partis tumefactae laeditur. His adde, quod & interdum vitietur in tumore solidarum partium situs & connexio, ut in herniis; & solvatur continuum, ut in abscessibus.

Tumor laedit interdum actionem sola magnitudine, aut situ: v. g. verruca inter digitos adnata laedit prehensionem, in extrema palpebra visum; aneurismata & varices sola partium dilatatione efficiunt. Saepe phlegmone jungitur erysipelati, & tunc erysipelas dicitur phlegmonodes; erysipelas oedemati conjunctum oedematofum dicitur. Accidit non semel phlegmone scirrho, ut in strumis inflammatis, & in cancro inflammato. Abscessus, scabies, variolae comitem habent suppurationem. Insuper tumores nonnulli abeunt in gangraenam, & hinc in sphacelum.

Totum corpus nostrum resolvitur in vasa, & humores; non potest igitur solida pars corporis praeter naturam intumescere, quin ex vasis alia dilarentur ultra modum, comprimantur alia, & quin soluta profundant humores. Tum pervertitur naturalis hu-

H

morum

morum situs. Qui si fiat quasi derepente, fluxio nuncupabitur; si sensim, congestio. Tumores per fluxionem facti plerumque calidi sunt; qui per congestionem ut plurimum frigidi. Phlegmone & erysipelas calidi dicuntur tumores, ob exuperantem in iis calorem. Frigidi vero scirrhus & oedema, ob caloris naturalis penuriam. Nec praetermittendum, tumorem humoralem remote produci a plethora, cacochymia, a vitio partis affectae. Pars debilior esse debuit, ut tumor in ea fieri posset. Cum peccant humores copia, & cum vitiiati difficulter circulantur, vasa distendunt disposita, tumores producant. Externae parti vitium accedit ex ictu, ex lapsu, ex violento situ diuturniori, ex distortionem, ex compressione nimia, aliisque similibus. Inquinantur denique humores, & vasa vitiantur ex abusu sex rerum non naturalium, sicque ad tumores disponuntur.

DIAGNOSIS.

Tumor, speciesque tumoris autopsia & tactu dignoscitur, distinguiturque; phlegmone magis eminet, circumscribitur, rubet, calet,

let, durus est, dolore pulsativo molestus. Erysipelas tumor est tantummodo superficialis, colore rubeo, rosaceo; qui pressione mutatur, impense calet, & mollis est. OEdema minus tumet quam phlegmone, magis extenditur, indolens est, album, & molle. Scirrhus durus est frigidusque, renititur, nec dolet. Si tumida pars fuerit distincte hic circumscripta, firma & constanter rubea; illic non nisi superficialiter extendatur, facile tactui cedat, & color ejus pressione mutetur, & ubique caleat tumor; is erit ex phlegmone & erysipelate compositus, audietque phlegmone erysipelatodes, aut erysipelas phlegmonodes; scilicet pro alterius praedominio, a potiori sumitur denominatio. Si memorata erysipelatis signa elixerint in insigni cutis parte, v. g. in tota facie, confines vero partes, v. g. collum, aures, fuerint frigidae, albae, molles, ac indolentes; erysipelas ejusmodi erit oedematofum. Et similiter de phlegmone oedematode. Observabis interdum in scirrhi confinio partes cutis aut inflammatione affectas aut oedematode.

Ex propriis abscessuum & ulcerum signis distingues tumorem qui fuerit cum solu-

tione continui complicatus. In abscessu est puris collectio latens; pus palam emanat ex ulcere. Non potest autem colligi pus aut emanare, nisi solutum fuerit continuum. Itaque cum erumpunt variolae, exigua sunt erysipelata, cum jam intumuerint, phlegmones sunt; incipiente suppuratione, referunt abscessus; disruptae vero sunt ulcera. Idem fere dixeris de scabie, de herpete, de tineâ, de crusta lactea, & similibus. Omnis abscessus est tumor complicatus, sed non omnis tumor abscessus est.

Phlegmone rubet; naturalis color non immutatur in emphysemate, nec in scirrhus. Tactui renititur scirrhus; renititur & emphysema, cum flatus non possunt alio divagari. Comprimenti digito cedit oedema & compressionis vestigium retinet. Emphysema quidem interdum cedit, sed nulum tunc retinet compressionis vestigium; nec quidem mutat colorem ex compressione; erysipelas mutat. Sonum edit emphysema, si manu percutiatur, non tumores alii. Unde hujusmodi proprietas in emphysemate? Quia tumet flatu.

Hinc dignoscere, an tumor emergat ex luxatione vel fractura. Ossa luxantur aut franguntur

guntur in temporis puncto, & eodem temporis puncto laeduntur actiones. Humores vero humorales & paulatim assurgunt, & non nisi paulatim actiones laedunt. Cur discrimen huiusmodi? Ex eo quod subito mutetur in luxationibus & fracturis ossium fitus. Humorales vero tumores subjiciantur quatuor vulgatis morborum temporibus. Certum tamen est, tumores humorales posse luxationibus aut fracturis supervenire, sed non e vestigio. Interroga de his aegrotantem & assidentes, si fero fueris advocatus. Tumor ex hernia vera, ex uteri prolapsu, ex ani procidentia, distinguitur ab humoralis tumore; quod plerumque subito fiat, quod possit externa pressione, vel mutato corporis situ, pars loco dimota restitui; nisi haec nimium distendatur, inflammetur, factaque fuerit cum tumore humoralis huiusce tumoris complicatio.

P R O G N O S I S.

Quatuor in tumore humoralis observabis tempora, principium, augmentum, statum & declinationem. In principio jam primum exoritur tumor, leviaeque sunt symptomata.

tomata. Tumor augetur & symptomata ingravescent in augmento. Tunc status erit, cum tumor comparatum magnitudinis servabit tenorem, & symptomata saevient. In declinatione minuetur tumor, & mitescent symptomata. Calidi tumores cito sua percurrunt tempora, suntque ideo morbi acuti. Frigidi vero chronici sunt, quia diu perseverant, sunt contumaces, ac difficile terminantur.

Terminantur tumores aut resolutione, aut suppuratione, aut induratione, aut gangraena. Resolutionem argues ex uberiori transpiratione, quam percipies in emplastro recollectam in guttulas, aut in rorem quemdam diffluentem; & maxime si pruritus accesserit. Suppurationem conjectabis ex symptomatum saevitia, nimirum acerbiori dolore, calore acriori, intensiori pulsatione, quam dolor lancinans comitatur; tum si febris erratica superveniat, aut jam facta exacerbetur; si accesserint horrores totius corporis, insignis ostenditur suppuratio, vel in parte valde sensibili fiet. Confecto pure mitescent symptomata, mollescit tumor, in albescentem tumorem desinit, & ibi pus
fluitans

fluitans digito percipitur ; quae quidem signa sunt abscessui propria.

Indurationem fieri percipies, si sensim tumor fiat ex majori minor, & durus ex molliori, & hoc accidit, cum humoris haerentia particulae subtiliores transpiratione avolarunt, aut cum resorbentur tenuiores, & remanserunt crassiores. Imminentem vero gangraenam portendunt coloris mutatio, doloris vehementia, & repentina partis tumentis mollities. Arguunt jam factam doloris cessatio, sensus partis obscurus, & lividus color. Dehinc omnimoda sensus privatio, nigredo partis, ejusque foetor cadaverosus, ostendunt sphacelum jam factum. Ex modis quibus solvuntur tumores, is optime fere semper, qui fit per resolutionem; proximus huic, qui per suppurationem fit. Malum vero semper est, tumores indurari: & pessimum, partem gangraena & sphacelo perire. Sed & varianda tumorum prognosis pro varia ipsorum causa, & pro partis affectae ratione. Pro varia causa alii dicuntur salutare, alii maligni sunt, pestilentes alii; tum & nonnulli venerei sunt, nonnulli haereditarii, plerique adventitii. Pro parte affecta, tumores in facie & in imis
fau-

faucibus enati periculosiores, quam qui in reliquo corpore. Periculosiores quoque qui in partibus membranaceis, qui in articulis, aut prope tendines & ossa, quam qui in partibus carnosis. Et sic de aliis, pro nobiliori aut ignobiliiori partium officio.

C U R A T I O.

Non uno modo curantur tumores. Alii naturae prorsus committendi. Alii resolutione, alii suppuratione curandi sunt. Alii prorsus e vestigio rescindendi.

Naturae committas quos perspexeris critice & cum bonis aegri rebus exortos, ut variolas & morbillos, quibus sanguis critice depuratur. Parotides vero, tametsi criticae, si in febrium malignarum principio cum malis aegri rebus succreverint, ut plurimum resolvendae. Si vero in febrium declinatione & mitescantibus symptomatis, ad suppurationem perducendae. Bubones veneri nunquam resolvendi, sed ad suppurationem perducendi, quo imminens lues venerea praecaveatur, quae tamen raro praecavetur.

Pestilentes tumores, ut carbunculus seu anthrax; venenati, ut qui a morfu viperae, a morfu canis rabidi, scorpionis, tarantulae; scarificationes expostulant & cauteria, non resolutionem aut suppurationem.

Reliqui tumores humorales alia indigent curatione, dum fiunt, alia dum jam facti. Dum fiunt, inhihe ne humores in partem tumescentem irruant, haereantque. Sanguinem ergo minue, averte, diverte, & caco-chymiam corrige. Tumores vero jam factos discute. Si fiant per fluxionem, vasa sanguifera deplenda sunt, & compescendus humorum motus; tum & interdum pars affecta comprimatur; interdum defensivis, ut aiunt, muniatur. Sic tumor non progredietur ultra, & sensim evanescere poterit. Si vero fiant tumores per congestionem, ne secato venam, humores ne cohibeto, tumorem ne comprimito; haec enim frustra sunt. Sed catharticis, sudorificis, aperientibus, diureticis, humorum lentorem & caco-chymiam corrigito.

Itaque in phlegmones & erysipelatis principio & augmento, ne humores haereant in parte affecta, magisque accumulentur; venae sectiones conveniunt saepius iteratae,

pro morbi magnitudine, pro aegri viribus, temperamento, anni tempestate. Imo & corrige refrigerantibus, cum opus fuerit, partis affectae calorem intensum. Contra vero dum fiunt frigidi tumores, oedema & scirrhus, procurandus sanguinis motus, discutienda seri copia, lymphæ crassior tenuanda.

Fit interdum, ut accersatur contusionibus plegmone ac erysipelas, tumores inflammatorii. Ut vitentur, partem contusam statim ab ictu fortiter comprime, defensivo muni; hinc obstabis majori humorum ad partem affluxui.

Cum vero quatuor memorati tumores in statu sunt, aut declinatione, qua ope illis succurret medicus? Is procurabit, ut discutiantur, sed & simul rationem habebit symptomatum & eventus. Saevientia mitigabit symptomata. Eventum promovebit, cum propitius apparuit, cum adversus, avertet. Itaque compescet dolorem nimium anodinis & narcoticis, quæ quidem & opitulantur, præmissis universalibus, si convulsiones superveniant. Quod si febris tumoribus accesserit ex cacochymia, hæc febrifugis extinguenda. Secus si ex sup-
pura-

puratione. In summa, cunctis medebitur symptomatis, quae curationi tumorum obstiterint.

Eventus ratione ita tractentur tumores, ut impactus humor resolvatur, aut ut supuratione vacuetur; ut nimia vitetur induratio, gangraena & sphacelus praecaveantur. Ideoque cum salutaria clucescent resolutionis signa, usurpentur primum resolventia; dehinc cum spontanea & mitis suppuratio sese obtulerit, ea suppurantibus juvetur, donec maturuerit, tuncque ut pus effluat, aperiatur tumor, si per se non disrumpatur. At si pars affecta vergat in gangraenam, spirituosus & cardiacus statim utendum, & pars sphacelo correpta scarificationibus & ferro amputetur. Sunt autem varia resolventia, suppurantia, & gangraenam praevententia, quae proficere possunt aut nocere, pro varia morbi natura & indole; pro varia ejus complicatione, causa, sede, aliisque rationibus, de quibus singulis dicetur inferius, ubi de peculiari tumorum a nobis propositorum curatione sermo fiet.

C A P. II.

De Phlegmone.

PHlegmone tumor est humoralis, qui satis exquisitè circumscribitur, qui rubore, calore, tensione, dolore, ac pulsatione dolorem intendente stipatur. Parotis dicitur, cum nascitur pone aures; cum in inguine, bubo; cum ad unguis radices, paronychia, vulgo panaritium. Ad phlegmonas referuntur pernio, clavus, furunculus, papulae variolarum & scabiei: tum & varia phymata ac exanthemata, in universum quaecumque supra cutem efflorescunt, cum intensiori calore, rubedine, dolore, tensione & pulsatione.

Quo pacto pars tumescit, rubescit, impensius calet, doletque, nisi ex sanguine in parte collecto distendente vasa, fibrarum nervearum aciente succussiones? Ex uberiori sanguinis appulsu, & facta hinc ex validioribus arteriarum oscillationibus haerentium humorum attritione, acrior sanguinis calor, & veluti partis istius febris. Pulsus vasorum non a corde pulsante, sed a sanguine

sanguine alternatim compresso & sese restituyente. Duritiem phlegmones ac tensionem repeto a summa vasorum ingurgitatione, distensione, & ideo compressiore textura. Et distinctam circumscriptionem ab injecto progressionis sanguinis obice, quo sanguis de novo adveniens cogitur copiosius in ambitum derivari. Quid si ex sparsis subter cutem glandulis, quae ipsae circumscriptae sunt, quaedam inflammentur, nonne ferentur extrorsum? Nonne tumorem excitabunt circumscriptum, ut in bubone ac parotide?

Phlegmone non ex eo fit, quod sanguinis salia extricentur in affecta parte, & a sulphurum, ut aiunt, compedibus liberentur; sed ex eo dumtaxat, quod praeccludatur in parte libera sanguinis via. Utrumque probat hoc experimentum. Injiciatur extremo digito fortis ligatura; hic promptius elucescent phlegmones symptomata, tumor extremi digiti, tensio, calor, rubor, dolor, pulsatio. Solve ligaturam, cuncta haec evanescent. Quid egit ligatura? Magis compressit venas, utpote magis tenues, quam arterias firmiores. Ecce obicem praeter-
 vecto sanguini factum, & statim ac sublata
 est

est ligatura, libera sanguini facta est via. Ubi jam salia extricata, ac in extremo digito deposita? At haec non viderunt nostri falsamentarii, fore ut nunquam solverentur tumores per resolutionem, sed per suppurationem semper. Quis enim crederet, tantam salium depositorum saburram, ex qua adeo intumuit ingens phlegmone, tam exiguo temporis spatio posse discuti, quo is tumor saepe resolvitur?

Si contundantur carnes insigniter, aut vulnere caedantur, si frangantur, si luxentur ossa, non mirum excitari phlegmonas. Tunc enim praeter naturam comprimuntur vasa, aut caeduntur, aut disrumpuntur; hinc impedita aut praecclusa sanguinis via. Eodemque pacto acerbiores dentium & articulorum dolores accerfunt non semel phlegmonas. Tum & subditae cuti glandulae, cum imbuuntur humoribus, & finitima vasa comprimunt. Tument autem glandulae frequentius, quam aliae partes, quod cum ipsarum vasa magis sint intorta & complicata, obnoxiora sunt infarctui, & infarcta sese magis invicem comprimunt; & cum glandularum munus sit humores e sanguine secernere, si humores effluant uberiori

ori copia, infarciunt vasa; si viscidiora extiterint, & vasa sanguifera & ductus secretorios obturabunt. Hinc amygdalae, hinc parotides, ex copiosiori aut viscidiori saliva. Hinc bubones ex lymphâ viscida & tenaci.

D I A G N O S I S.

Confundunt plurimi phlegmonem cum inflammatione; alii phlogosim dicunt esse phlegmones speciem. An recte; ipsi viderint. Non omnis inflammatio tumet; ergo non est omnis inflammatio phlegmone. Ne quidem tumet phlogosis; ergo phlegmone non est. Quid ergo inflammatio? Genus. Quenam hujus generis species? Phlogosis, phlegmone, erysipelas. Phlogosis est inflammatio simplex, absque tumore ullo. Erysipelas cum tumore duntaxat superficiali. Phlegmone cum tumore sublimi & circumscripto. Sicque distingues inter se phlogosim, phlegmonem, erysipelas. Et inflammationem statues ex rubore, calore, dolore, quos observabis in omni phlogosi, erysipelate ac phlegmone. Posteriora duo & aliis signis distinguuntur.

Phleg-

Phlegmone tactui resistit, nec mutat colorem; pulsativum, ut aiunt, dolorem infert. Tactui cedit erysipelas, albescitque cum comprimitur, moxque rosaceum suum colorem resumit, calet, nec pulsat. Sedem nunquam mutat phlegmone, erysipelas interdum mutat, serpitque a parte in partem.

Distinguitur phlegmone a scirrho simplici, non tam duritie ac tensione, quam inflammatione, dolore, invadendi modo. Phlegmone siquidem semper a principio rubet, calet, dolet, prompta fluxione generatur. Scirrhus vero generatur congestione sensim facta, indolens est, nec inflammatur, nisi jungatur cum phlegmone. Et in eo distingues phlegmonem ab oedemate, quod oedema non ita distincte circumscribatur, album sit & molle, nec doleat. Quibus modis complicitur phlegmone cum erysipelate, cum scirrho, cum oedemate, traditum est superius capite primo.

P R O G N O S I S.

Simplex phlegmone acutus morbus est, interdum salutaris, periculosus saepe, nonnunquam

nūquam lethalis. Ideo acutus, quod cum impediatur in parte affecta sanguinis circuitus, necesse prorsus sit, ut aut cito discutatur, aut rumpantur vasa sanguifera, extravasetur sanguis & computrescat, tuncque complicetur phlegmone, aut mutetur in alium morbum.

Hinc variolae salutares sunt, cum erumpunt facile, cum cito suppurantur, & mitioribus symptomatis stipantur, aut nullis. Sunt vero periculosae, cum erumpunt aegre, cum aegre suppurantur, cum semel elatae subsidunt subito; cum inchoata ipsarum suppuratio sistitur ad tempus, aut penitus cohibetur, & graviora ingruunt symptomata, lethales erunt.

In angina tumefactae tonsillarum glandulae obstant deglutationi ac respirationi, ideoque earum phlegmone, nisi prompte solvatur, cito strangulat aegrotantem. Ergo phlegmone acutus est morbus, periculosus semper, interdum lethalis, nec tantum sui, sed & ratione symptomatum.

In parotidibus distinguendum. Si supervenerint febribus, si fauces non occupaverint, eundem ac reliquae phlegmonae sortem sortiuntur. Si fauces utrinque com-

K

presserint,

presserint, semper periculosae sunt, & ut plurimum lethales. Si vero febri malignae supervenerint, & ad spasmum exortum alia mitescunt symptomata, tunc bonis aegri rebus supervenisse censendum est.

Praeter malignas phlegmonas, sunt pestilentes, sunt venenatae; epidemicae grassantur pestilentes, & plures tollunt mortales. Venenatae quae a morfu viperae, scorpionis, tarantulae, consimilesque lethales sunt, nisi promptis debellentur auxiliis. Quae ab impuro coitu, inguina ut plurimum obsident, dicuntur proprie bubones venerei, qui si resolvantur, certum est fore, ut sequatur lues venerea, quantumvis pede claudo; imo & si probe suppuratio processerit, foeda illa lues subsequetur, nisi absumptum penitus fuerit virus venereum.

C U R A T I O.

Phlegmonae quibus depuratur sanguis, vel naturae sunt committendae, si exiguae sint, ut variolae benignae; vel si grandiores extiterint, cito ad suppurationem perducendae, ut parotides criticae ac salutares.

Pe-

Periculosa vero & quae lethum portant, illico aperiendae. Aperiendae quoque phlegmonae venenatae, ne venenum ulterius contamineat, ut promptius educatur, ut cum sanie & pure effluat. Cohibendae vero a principio & resolvendae, quae cum accreverint, salutis periculum intentant, ut amygdalae in angina.

Ut vero methodice administrentur haec auxilia, spectandum an phlegmone fiat, an facta jam sit. Dum fit a contusione, cohibe illico fluxionem, nimirum contusam partem fasciis aut quomodocumque compresso, & munito defensivis, veluti panno, quem ovo exagitato intinxis, imbue-
risque. Vel adhibito quae prisca vocabantur
repercutientia, ac repellentia, emplastrum
pro fracturis, bolum armenum, sanguinem
draconis, terram sigillatam, mastichen, alu-
men, colcothar, eaque albumine ovi sub-
acta. Formula haec erit:

℞ *Boli armeniae, terrae sigillatae & san-*
guinis draconis ana partes duas.
Mastiches & aluminis rupei ana par-
tem unam. Colcotharis partem se-
miss. Fiat ex iis pulvis tenuissi-

mus, qui cum sufficiente quantitate albuminis ovorum exagitetur. Defensivum hoc contusae parti applicetur.

Porro hujusmodi auxilia quae phlegmonem arcere possunt a parte contusa, nocerent phlegmone per se nascenti, ac praesertim cum cutis a tumescente subjecta glandula extrorsum pellitur. Caveto igitur, ne in hoc posteriori casu partem tumescentem comprimas, & adstringas vasa. Imo juvetur humorum circuitus, & novus infarctus praecaveatur venae sectionibus, diaeta tenui, medicamentis modo alterantibus, modo evacuantibus ad causam conjunctam & saevitiem symptomatum accommodatis. Venae sectio hic praecipua est, ea minuit sanguinem, revellit, derivat. Iteretur ergo cum opus fuerit bis, ter, quater, pro aegri viribus, pro tumoris magnitudine ac periculo. In anginosis, v. g. quaternis horis, ne mox aeger praefocetur. Venae sectiones tres vel quatuor sibi succedentes spatio brevi, multo magis prosunt, quam octo decemve, longo. Injiciantur horis commodis clysteres emollientes atque laxantes,

laxantes, cum alvus pigra fuerit; hinc liberior fit sanguinis circuitus.

Cum a saevis doloribus phlegmone generatur, accersitur febris, pertinaces vigiliae, deliria; tunc compescantur sanguinis aestus & motus, refrigerantibus, anodinis, narcoticis. Praescribantur ergo julepi refrigerantes, aut emulsiones vulgares, addito laudani grano uno, aut syrupi papav. alb. uncia semisse. Cum satis non fuerit haec narcoticorum dosis, aut sensim augeatur, aut iteretur, idque pro doloris vehementia, & prudentis medici consilio. Parum vero profunt narcotica, cum corpus fuerit cacochymum, cum saburra gravantur primae viae. Eliminetur ergo saburra, sed cathartico leviori ac temperato. Fortiora siquidem & calidiora cathartica humores concitant, & augent fluxionem. Praescribatur itaque sequens aut similis potio purgans.

*Rhabarb, elect. crassiuscule contusi ʒ i.
pulpae cass. recenter extractae ʒ i.
leviter bulliant suspenso intra nodulum rhabarb in decoct. tamarindor.
ping. q. s. in colaturae ʒ 6. dissolv.
mann.*

*mann. calab. 3 I & f. potio sumenda
mane jejun. ventriculo. Servatis ser-
vandis.*

Quae mox dicenda magis pertinent ad chirurgum. Hujus est recte ac tempestive applicare topica, & quis sit tumoris status diligenter considerare. In principio conveniunt resolventia, nempe ut haerentes humores pristinum suum fluorem recipiant, sicque discutiatur si fieri potest phlegmone. Sed libero sanguinis motui obstant modo caloris excessus & doloris vehementia, modo siccitas vasorum, modo nimia ipsorum laxitas. Data tempore profunt, & data non apto tempore aequae nocent. Itaque cum dolor adfuerit & actus sanguinis usu veniant hujusmodi resolventia, lac tepidum, cataplasma de mica panis, cui addatur crocus orientalis, aut oleum liliorum, aut vitellum ovi, aut alia hujusmodi. Si oportuerit simul resolvere humores & firmiora laxare vasa, conveniunt aut merum vinum calidum, aut panis eo imbutus, aut vinum calidum in quo plantae aromaticae fuerint decoctae, Praeterea unguentum de althea, oleum laurinum, camomillae, meliloti, & alia

alia hujusce generis. Si simul fuerit resolvendus tumor & exsiccandus, ut phlegmone oedematodes, usurpentur aut aqua vitae aut spiritus vini solus, vel camphoratus, interdum spiritus volatilis salis ammoniaci, urinae, cranii humani, urina tepida, & similia.

Videndum quoque dum applicantur ressolventia, utrum facile procedat transpiratio, nec ne. Si facile procedat; laxae, tenuesque sint fasciae, non arctae, non crassiores, ne transpiratio cohibeatur. Applicentur ergo liquida ressolventia, macra, non oleosa, linteo identidem madefacto. Quod si aegre procedat transpiratio, veniendum ad cataplasmata ressolventia; v. g.

℞ *Micae panis albi minutim sectae* ℥ I.
lactis caprini recenter educti ℥ II.
coquantur ad consistentiam cataplas-
matis, identidem totum exagitando.
Adde sub finem coctionis croci ori-
entalis in pulverem redacti ℥ I. *olei*
liliorum ℥ II. *fiat cataplasma anodi-*
num & resolvens, ad usum.

℞ *Vini rubri optimi* ℥ 3. *micae panis*
vulgar. ℥ I. & *coquantur ad consisten-*
tiam

tiam cataplasmati. Finita coctione adde aq. vitae rectificatae 3 i. fiat cataplasma resolvens & laxans. Parti applicetur & identidem renovetur, adeo ut semper humidum sit.

✶ *Folior. parietar. mundator m. 1. contundantur in mortario marmoreo, sensim affundendo quantitatem suff. aquae vitae rectific. vel spiritu vini pro medici consilio. Paretur cataplasma simul resolvens & exsiccans, parti applicandum ac pro necessitate renovandum.*

Haecenus dictum est de auxiliis, quae conveniunt phlegmone dum fit, hoc est, in ejus principio & augmento. Jam vero agendum de iis, quae postulat facta phlegmone, hoc est, dum in statu est aut declinatione. In statu ergo, nisi tumor vergat ad suppurationem, solventibus quoque insistendum; sed quibus? his quae magis prodesse fuerit observatum. A juvenibus siquidem & laedentibus sumenda indicatio, cum in morbis omnibus, tum maxime in curatione tumorum humoralium, nimirum quod peritiores etiam chirurgos ludat

ludat interdum natura. Visae sunt phlegmonae, quae fortiori restiterint resolventi, & leviori cesserint, v. g. in phlegmone mammarum, quam lac concretum induxerit, saepe nocet spiritus vini, & juvat interdum salis ammoniaci spiritus, imo & interdum simplex urina tepida discutit has mammarum phlegmonas, quas in statu ac declinatione suppuratas credidisses. Quod omne repetendum ex varia humorum phlegmonem producentium natura, remediorumque cum illis humoribus respectu.

Declinante phlegmone ac vergente ad suppurationem, usurpentur quae dicuntur suppurantia seu maturantia, quia creduntur maturare tumorem & suppurationem promovere. Duplicis generis sunt haec, sicca & mollia. Priora recluso intus succo perspiratorio, torpentes humores extra vasa positos agitant. Eisdem agitant & posteriora, sed insinuatis tenuibus ipsorum particulis; hinc naturalis suppuratio, quae naturae opus est, non artis. Sanguis extravasatus convertitur in pus, non quia putrescit, ut in gangraena fit & in cadavere, nec quia illius salia fictitiorum spirituum beneficio, ut vulgo creditur, extricantur :

L

sed

sed quia vitali vicinarum partium transpiratione atque calore continenter agitur, excoquitur, mutat formam, novum fit liquidum praeter naturam, & penitus a sanguine diversum. Nunquam fit pus, praeterquam in viventi animali ac naturaliter transpirante.

Quoties ergo procuranda fuerit phlegmones suppuratio, ut in furunculo & clavo, tumori applicabis maturantia sicca; hujusmodi sunt emplastrum diachilum simplex & compositum, emplastrum mucilaginum, diapalma, pix navalis oleo soluta, aliaque. Cum vero non tam praepediendus perspirationis effluxus, quam concitandi pigri humores collecti, ut parotidum ac bubonum, tunc maturantia mollia usurpentur. Haec confici solent ex radicibus & foliis althaeae, malvae, branchae ursinae, ex liliorum alborum radicibus, floribus camomillae, meliloti, ex farinis lini, faenigraeci, fabarum, ex caricis, caevis, & similibus, quibus addi potest unguentum basilicum.

℞ *Fol. malv. & alth. ana m. ℥ flor. melilot. & camomill. ana pugil i. radic. lilior. alb. & caepar. sub cineribus*

*bus coctarum ana ʒ i i. coquantur in
s. q. aq. font. ad mollitiem, dehinc con-
tundantur in mortario, addanturq;
his contusis farinae semin. lin. & fae-
nigraeci ana ʒ i. unguenti basil. ʒ i i.
fiat cataplasma.*

Interdum sola satis est brancha ursina con-
tusa, vel solae radices liliorum sub cineri-
bus coctae, cocta acetosae folia, & in gin-
givarum phlegmone solae caricae pingues
conscissae. Feliciter succedit ad suppurati-
onem sequens cataplasma.

❧ *Theriac. veter. ferment. panis & sup-
purativi vulgaris partes aequales.
Haec simul exacte misceantur, sen-
sim affundendo acetum vini vulgaris
optimi, ad eam quantitatem, ut con-
stituatur mollius cataplasma.*

Haec & similia phlegmonem interdum
resolvunt, interdum ejus suppurationem pro-
movent. Resolvunt dum sanguis adhuc
haeret in vasis. Promovent suppurationem,
cum interstitia vasorum occupat. Diligen-
ter ideo expende, an succedat suppuratio.

Factam intelliges ex tumore remollescente, in mucronem sublato, ex humoris fluctuatione, quam digito comprimente perceris. Factumque pus cito educendum, ne partes exedat finitimas, ne pariat sinus fistulosos. Aperiendus ergo tumor, ni per se rumpatur, nempe in loco molliori ac decliviori. Scalpello si parvus fuerit abscessus, nec sinuosus; cauterio potentiali, cum majorem expostulat aperturam, veluti cum magnus & sinuosus fuerit abscessus. Apertus vero tumor curabitur, ut vulneribus aut ulceribus convenit.

C A P. III.

De Erysipellate.

Erysipelas tumor est humoralis, superficialis, qui rubore roseo, & calore deurenti stipatur. Ob colorem rosa quoque dicitur, & ob calorem deurentem, ignis facer. Hunc morbum interdum praecedunt horrores & febris, haec saepe comitatur. In exigua cutis parte erysipelas sese prodit in principio, in augmento ex-

ten-

tenditur, attolliturque, & in statu quasi acclivis & complanatus collis est, incertis ac dubiis finibus. Sedem mutat in declinatione a parte in partem, idque relicta priori parte perfecte sana. Si quocumque temporis parte, vel leviter digitum applicueris, cedit & albescet erysipelas. Si removeris digitum, statim rubedo ac tumor restituentur. Fit interdum, ut in ejus augmento sublevetur cuticula in vesiculas lymphatico succo refertas, quae per se disrumpuntur discusso morbo. Exsiccata totius affectae partis cuticula, abit in squamas deciduas, & nova subter generatur cuticula.

Ideo fit omnis inflammatio, quod sanguis difficilius per partem affectam circuletur, ibique aestum concipiat. Ea fiunt in erysipelate, quod inflammationis species est. Unde vero haec sanguinis in parte mora? Ex retenta perspiratione uberiori aut crassiori. Est autem perspiratio humor excrementitius, qui continenter & copiose secernitur e sanguine, continenter effluit per poros cutis. Pone perspirationem suppressam, inquinabitur sanguis, remorabitur in debiliore parte corporis, vasa continuo molestabit, ille reciproca illorum actione conquassa-

quassabitur, atteretur, summus calor concitabitur, horrebit corpus, febris aderit.

Remoratur sanguis in parte quam obsidet erysipelas, nec tamen stagnat, aut e vasis effunditur. Argumento est, quod effusus sanguis parti est impactus, nec alio fugit. Fugit autem sanguis in erysipelate, quia tumor facile cedit comprimenti digito, quia discutitur ad compressionem digiti, color roseus, quia serpit interdum erysipelas ac sedem per se mutat, & vascula partis tenuiora ac molliora, quibus compressis fugit sanguis, cum mox a compressione recipiunt, imo quia molliora sunt, & concreti non sunt humores, quibus dilatantur, ideo non adest dolor pulsativus, ut in phlegmone.

Praeter ea, funditur erysipelatis incendio lympa illa concreta sub cuticula latitans, quae vulgo corpus mucosum dicitur; propria dirumpit vasa, effunditur, rarefit, & hinc excitantur vesiculae. Si quis eas repetiverit a corrosivis limphae salibus, in eo revincetur, quod eas sine ullis salibus excitet & admotum ferrum candens & flamma candelae & simplex combustio. Statuatur ergo satis esse calorem deurentem,

nec

nec opus esto salibus, ut excitentur in igne sacro vesiculae.

Proxima ac immediata erysipelatis causa est sanguis in parte difficilius circulans, & praeter modum conquassatus. Hinc enim fit, ut distendantur partis vascula, ut leviter pars intumescat, rubeat, impense caleat. Nec ea sanguini accidunt, nisi quod is, retento perspirationis succo, inquinetur. Quanta sit naturalis perspiratio, demonstrarunt Sanctorius & Boileus. Ea cum alicubi sistitur, accidit perpetuo novus succus perspiratorius, ac in parte veluti congeritur. Cum quis, incalescente corpore, se se praepostere exponit aeri frigido, unde paucis ab hinc horis tentatur erysipelate, nisi quod obturati fuerint secretorii perspirationis pori? Quod efficit aer frigidus, efficit & hoc aqua frigida, nix, glacies, quia simili pacto poros obturant. Nec tamen obturantur pori, ut vulgo creditur, a nitro aereo; sed quod partis calore in haec frigida transmissio, minus dilatantur, ac tandem constipantur ductus secretorii, qui pororum nomine veniunt. Obturatis poris, perspiratorius succus sanguinem inquinat, difficiliorem reddit ejus transitum, ejus aestum commovet; cum
vero

vero postea sanguis defervescit, tunc sensim restituitur perspiratio, sanguis excrementitio perspirationis succo sensim liberatur, minus impeditur in parte, fluit liberius, per se solvitur erysipelas. Quod quidem intelligendum, si, sanguine rite constituto, ortum duxerit erysipelas dumtaxat a causa exterius agente. Cum aut crassior, aut est copiosior succus perspirationis, fit ut confluens indefinenter succus ille in ductus illos secretorios, eos inaequaliter distendat, sicque rigores ac horrores, fibras nerveas succutiendo per totum corpus procreet. Amplius, si fuerit pars quaedam corporis caeteris laxior, in eam irruet succus ille, in ea colligetur majori copia & producet erysipelas; scilicet nunc in facie, nunc in collo, interdum in extremo pectore, in abdomine, in brachiis, cruribus, aliaque parte, si quae fuerit magis disposita, externa vel interna. Est capitis perspiratio crassior, axillarum aquosior & hircina, pedum foetida, faciei tenuior & aequabilior. Non mirum ergo, si pro varia succi perspiratorii indole, partisque dispositione, modo hic, modo illic nascatur erysipelas, serpatque modo huc, modo illuc. Saepius tamen invadit erysipelas

pelas externas partes, quam internas. Perspirant utraeque, sed internae facilius, externae vero difficilius constipantur.

Unde vero fit, ut sanguis perspiratorio succo turgeat, crassiori aut copiosiori? Ex abusu sex rerum non naturalium. Ita cum obstruitur uterus in virgine, nec erumpunt menstrua, hinc sanguis scatet lacte uterino, quo, si succus perspiratorius inquinetur, in erysipelata varia & periodica pronior virgo est. Item proniores biliosi, cum non expurgatur eorum bilis. Et similiter superveniunt erysipelata febribus simplicibus, malignis, pestilentibus; ex uberiori aut crassiori succo perspiratorio sanguinem inquinante. Imo & morbilli, cum turget sanguis eo succo, quo semel aut bis debet in vita depurari.

DIAGNOSIS.

Facile dignoscitur erysipelas ex tumore partis superficiario, nec fastigiato, ex calore deurenti, ex rubore roseo qui pressione mutatur. Hoc simplex dicitur, eique competit jam tradita definitio. Compositum dixeris, quod fuerit cum tumore alterius ge-

M

neris

nèris complicatum; v. g. erysipelas erit phlegmonodes, cum fuerit aliquatenus circumscriptum, firmitudinem aliquam & obscuram pulsationem obtinuerit, sed & colorem roseum & calorem deurentem. Oedematofum vero censebitur, aut scirrhofum, prout ad alterutrius indolem accesserit, sed magis erysipelatis obtinuerit naturam.

Jam supra memoratum est in capite primo, quibus signis simplex erysipelas a phlegmone simplici distinguatur. Ecce quo pacto distinguatur ab oedemate simplici, a simplici scirrho. Erysipelas calet, rubet, dolet; oedema friget, pallet, indolens est; utrumque cedunt tactui, sed calorem mutat erysipelas digito pressum, oedema non mutat. Erit autem oedematodes erysipelas, cum in partibus finitimis singulatim apparuerint hujusmodi tumorum signa, sed in majori parte signa erysipelatis. His signis distinguetur a scirrho; erysipelas est molle, calidum, rubore roseo tinctum; scirrhus vero durus est ac renitens, frigidus est, pallidus est. Et erysipelas erit scirrholes, si tumor altera sui parte, sed majori fuerit erysipelas, altera scirrhus.

Dividunt alii erysipelas in criticum & sympathicum. Criticum vocant, quod per se ex critica sanguinis depuratione producit, ut morbilli; sympathicum vero, quod alterius morbi symptoma est; veluti cum supervenit febribus malignis, podagrae, vulneribus, fracturis.

Dignoscitur quoque ex invasionis modo, utrum procedat erysipelas a simplici cutis constipatione, an a sanguinis vitio. Procedere a simplici pororum constipatione censetur, cum oritur sine febre, aut cum in tumoris augmento accenditur. Et a sanguinis vitio, cum totius corporis horrores & febris tumorem antecesserint. Hoc in casu febris comitatur erysipelas per totum ejus decursum, tuncque varia sibi succedunt erysipelata in variis corporis partibus, etiam remotissimis.

Hypochondriacos & scorbuticos saepe tentant erysipelata erratica, haec foventur a contumacibus abdominis obstructionibus, quarum causa inquinatur fordibus massa sanguinea. Utrum hinc proficiscatur sanguinis labes, ex propriis obstructionum signis & aegri constitutione venaberis. Et certo pronuntiabis lac uterinum ad erysi-

pelata concurrere, cum catamenia suppressa fuerint, & statis catameniorum temporibus nascantur erysipelata.

P R O G N O S I S.

Acutus morbus est erysipelas, & plerumque intra dies duodecim terminatur, saepe ad salutem, nonnunquam ad mortem. Ad salutem cum simplex est ac particulare, cum ab externa causa, & absque notabili totius sanguinis vitio. Ad salutem quoque cum sanguis crassiori perspiratione refertus per externum erysipelas quasi critice defaecatur, cum ab internis partibus serpit ad externas. Hinc affectu soporoso vel delirio correptus, si statim liberam & sanam mentem, prout se prodit erysipelas in facie, recuperet, tunc illud censebitur salutare. Idem dicas de pleuritide, de peripneumonia, aliisque internis affectibus, cum supervenerit externum erysipelas. Et ex adverso, cum serpit erysipelas ab externa parte ad internam, gravissima inducit symptomata, in capite deliria, affectus soporosos, in pectore pleuritidem, peripneumoniam, in abdomine cardialgias, vomitus, dysenterias.

terias. Haec Hippocrates observaverat, cum haec verba protulit: Erysipelas foris intro converti, malum; intus vero foras, bonum. Aph. 25. Sect. 5.

Cum erysipelas gravidum afficit uterum, tunc succus perspiratorius foetum enecat; nec contrahi potest uterus inflammatione distensus, hinc foetus perit & gravida. Testis est Hippocrates; Si mulieri praegnantia, ait, erysipelas fiat in utero, lethale. Aph. 45. Sect. 5.

Lethale quoque erysipelas universale, quod recens natos aggreditur ex inhibita totius corporis perspiratione. Quas non excitat tragoedias succus perspiratorius in tencello corpore, quod mox ante in utero perspiratione difflebat? Ut tam infestum vite-
tur periculum, moris est, recens natos molibus involvere linteis, fovere, nec aeri libero exponere. Externum erysipelas particulare saepius non periculosum, si simplex: si complicatum, exitus est dubii. Si supervenerit symptomatice vulneri, ossium denudationi, fracturae, vel si suppuretur aut putrescat, periculum intentat ex Hippocrate: Ab ossis denudatione erysipelas, malum. Aph. 19. Sect. 7. & sequenti, Ab erysipelate putredo aut suppuratio, malum.

Et

Et ideo superveniens erysipelas magnis vulneribus, fracturis complicatis, ossium denudationi, infestum est; quod vasa partis sanguine ultra modum aestuante distensa plurimum obstant, ne solutae carnes succrescant, obteganturque ossa denudata. Simili pacto non potest perfecta esse suppuration, quae accidit erysipelati; quia vasa ultra modum distensa succos non admittunt facile, & ita frustratur vulnus sufficienti suppuratione. Porro suppuratione retenta accersitur putredo, gangraena, sphacelus; sed & vulnera, fracturae, postulant arctius fasciis religari, erysipelas vero laxis, ut libere fiat perspiratio. Itaque aut officient vulneri, fracturae, fasciae laxae, aut infestae futurae sunt erysipelati strictae. Nec praetermittendum, perspirationem obruere medicamenta, quae vulneribus & fracturis opponuntur. Ex quibus singulis fit, ut periculosa sint erysipelata, quae vulneribus, fracturis, & ossium denudationi accidunt.

C U R A T I O.

Ideo pars in erysipelate inflammatur & tumet, quod in ea sanguis praeter modum
con-

congeratur, aestuet, uberiori vel crassiori inquinatus succo perspiratorio. Quôcirca precipuae indicationes sunt, ut compescatur sanguinis motus, attenuetur crassior succus perspiratorius & patefiat via liberalius in parte collecto. Haec perficies variis & contrariis auxiliis, pro varia sanguinis conditione, pro morbi temporibus, pro ratione partis affectae. Alio quoque pacto tractandum erysipelas, cum sanguis in affecta parte dumtaxat afficitur ab externa causa; alio cum tota sanguinis massa crassiori vel uberiori succo perspiratorio gravis est. Incipienti erysipelati conveniunt saepe cardica, diaphoretica, sudorifica: jam facto, refrigerantia & anodina: declinanti cathartica leviora. Nocent topica in erysipelate faciei. Nocent in omni erysipelate oleosa, frigida, reperiuentia. Nocent jam facto, quae convenirent interdum cum fieret.

In eo casu, quo sanguis fuerit rite constitutus, nec nisi ab impedita transpiratione in erysipelas collectus, in principio transpiratio procuretur, eamque ob causam jubet medicus, ut in cubiculo exquisitè clauso fruatur aeger aere moderate calido, & caute vitet frigidum; ut in lecto jaceat, plusque

plusque subito stramentis obducatur, ac tenui utatur victus ratione. Praescribantur cardiaca & diaphoretica leviora variis formulis. v. g.

℞ *Aquar. cichor. & buglos. ana* \bar{z} 3. *pulver. viperini gr.* 12. *aquae flor. arantiorum cochlearia tria, cum tantillo confectiois de hyacinth. misce, f. potio cardiaca. Quae agitetur cum jam fuerit haurienda.*

In erysipelatis augmento diligenter observabis, an simplex sit, an sine periculo, an contra. In priori casu una aut altera venae sectio satis erit; iteretur vero in posteriori pro aegri viribus & vasorum repletionem. Nimirum ne tumor phlegmone complicetur, ne sanguis offendens in viam impeditam in vasa finitima derivetur, & interna petat. In utroque autem casu conveniunt singulis diebus enemata emollientia & laxantia; scilicet ne indurata retentaque intestinorum saburra minus liberum efficiat per abdominis viscera sanguinis circuitum, & ita remote concurrat ad fovendum erysipelatis infarctum.

Quando

Quando morbus in statu est, infestat calor deurens, qui saepe vigilias procreat diuturniores & cuticulam in vesiculas sublevat. His succurres. Vulgaribus emulsionibus, aut refrigerantibus julepis, quibus addes, sed caute, narcotica. Et potus erit ordinarius ptisana ex diureticis frigidis. Accedente vero declinatione, utendum cathartics, ut quae remanet in affecta parte crassior perspirationis materia, tenuetur, a praetervecto sanguine rapiatur, & hinc per secessum eliminetur.

Haecenus de curatione administranda, cum sanguinis massa non fuerit crassiori succo perspiratorio inquinata, aut gravis uberiori. At si fuerit alterutrum aut utrumque; quod demonstrant totius corporis horrores & rigores, tunc statim ac sese prodiderit erysipelas, ad potentiora cardiaca & sudorifica confugiendum. Hujusmodi sunt theriaca vetus, confectio alkermes, bezoardica varia, antimonium diaphoreticum, antihecticum poterii, ambra grisea, pulvis viperinus, viperinum sal, sal volatile oleosum Sylvii, sal cranii humani, & similia.

N *B. Aquar.*

℞ *Aquar. scabiosae, card. benedict. & papav. Rheados ana* ʒ 2. *theriacae vet. & antimon. diaphor. recenter parati ana* ʒ 1. *pulveris viperin.* ʒ ʒ. *misce, f. potio sudorif. uno haustu sumenda. Dein corpus obtegatur in lecto per horam ad sudorem promovendum.*

℞ *Aquar. cordialium proxime memoratar.* ʒ 6. *bezoardicorum orientalis & mineralis ana* ℥ 1. *salis volatilis oleosi Sylvii gr.* 12. *ambrae griseae gr.* 1. *& tantillum confectionis alkermes, misce, fiat potio cardiaca, de qua utatur ex cochleario.*

Cardiacis hujusmodi per totum morbi principium insistendum est. Per augmentum vero ita distingue, si febris intendatur simulque magis ac magis accendatur erysipelas, tunc cardiaca leviora praescribenda sunt, sudorificis vero penitus abstinendum ac diaphoreticis, utpote nocentibus, cum eo minus calet & rubet tumor, quo magis febris accenditur. Juvabitur autem progressus erysipelatis iteratis venae sectionibus, refrigerantibus, anodinis, narcoticis,

coticis, quibus compescitur sanguinis aestus, internarum partium inflammatio praecaveatur, liberior fit perspiratio, facilius erysipelas se prodit. Omnino eadem sequenda praxis in exortu erysipelatis, quae in variolarum & morbillorum, quae parva sunt erysipelata, eruptione. Dum erumpunt facile variolae ac morbilli, abstinemus a venae sectionibus, cardiacis & sudorificis insistimus. Cum vero febris intensior obstat eruptioni, tunc praecipimus venae sectiones, cardiacis abstinemus.

De augmento quoque dicendum, quod si dum se prodit erysipelas, graviora quoque se prodant symptomata, affectus soporosi, deliria, convulsiones, ut interdum fit in variolis & morbillis; tunc satis non sunt cardiaca, aut venae sectiones, nimirum pro vario sanguinis statu, sed & ratione symptomatum recurrendum est ad cathartica fortiora, imo & ad emetica, ut concussio toto tempore restituatur sanguini liberior circuitus, tenuetur crassior succus perspiratorius, & uberior per secessum, per vomitum ejiciatur. Quo facto languidus suscitabitur erysipelatis progressus, producetisque feliciter ad statum.

Quid jam in statu agendum est, cum conjungitur erysipelas cum sanguine inquinato? Alia id non indiget curatione, quam quae in augmento praescripta est. Hoc unum diligenter observabis, ut lenioribus catharticis, crassior & exuperans in sanguine materia perspirationis sensim incidatur, ac per secessum eliminetur; ita enim & feбри prospicies & erysipelati, utriusque causam foventem ambigendo. Praescribatur ergo potio purgans quae sequitur, aut alia similis.

℞ *Sennae mundatae* ʒ ℥ *seminis contra-*
& anisi contusorum pugil. 1. *granor.*
lini contusorum ʒ 2. *salis vegetabi-*
lis ʒ 1 ℥ *infundantur tepide per noctem*
in sufficienti quantitate decocti foli-
orum aut capilli veneris, aut cicho-
rei, aut pimpinellae. In colatura ad
libram unam, dissolve mannae ʒ 2.
electuarii diacarthami ʒ 2. *fiat po-*
tio pro duabus dosibus, sumendis mane
interjecto jusculo vulgari, servatis ser-
vandis.

Haecenus dictum est de medici officio,
 jam de chirurgi dicendum. Et primo qui-
 dem

dem licet plura videantur convenire erysipelati remedia, quae phlegmone conveniunt ob similes indicationes, ut haerentis in parte sanguinis aestus compescatur, ut liber procuretur sanguinis per partem transitus, certum tamen fit experientia plurimum nocere in erysipelate topica, quae feliciter adhibentur in phlegmone. Dura enim est phlegmone, sublimis & circumscripta; nec serpit a parte in partem. Humile vero erysipelas, molle, non circumscriptum & serpit. Hinc comprimi erysipelas non debet, phlegmone debet; in facta phlegmone procuranda est suppuration, perspiratio in erysipelate. Topica juvant suppurationem, perspirationem cohibent, sistuntque. Adhibita in erysipelatis principio topica repellentia, adstringentia, exsiccantia, exsiccant molliora vasa partis affectae, poros ejus claudunt, retinent & cogunt succum perspiratorium, qui viam praecludens sanguini appellenti, in causa est ut disrumpantur vascula, effluatque sanguis, qui extra vasa putrescit, gangraenam parit & sphacelum. Dubitas? En historiam. Duodecim ferme ab hinc annis hac in urbe chirurgus, alioquin peritissimus, ut calorem deurentis erysipelatis sibi in pede obo-

oborientis fedaret, ei vulgare acetum vini per aliquot dies imposuit; hinc gangraena & sphacelus, pes abscissus, aeger fato functus. Caveto pariter ne jam facto erysipelati imponas resolventia. Haerens enim in parte sanguis, & magis aestuans, hinc magis etiam agigaretur, concitaretur, vasa disrumperet, inferretque parti & aegro perniciem proxime memoratam. Oleosa quoque infensa & pestifera sunt in erysipelate, laxata enim partis vasa ulterius laxant & obstitipant poros, unde intentatur infortunium. Audi Fabricium Hildanum. Rusticus quidam, ait, erysipelate phlegmonode in sinistra manu laborans, ex tonsoris consilio sibi inunxit per aliquot dies manum & brachium oleo rosaceo, unde dolores, inflammatio aliaque symptomata magis magisque ingravescebant, ita ut tandem gangraena correpta sit tota manus. Cent. 1. Observ. 82.

Ergo nullum plane topicum est, nihil oleosum, quod non sit in erysipelate pestilens. Nec erysipelatis vesiculae sunt aperiendae, multo minus topicis tractandae; per se quidem disrumpuntur; contentum serum calore partis discutitur, exsiccatur

cuticula, in squamas abit. Unicum tamen topicum excipimus, quod motum fovet in sanguine, perspirationem juvat, tumoris servat mollitiem: hoc vinum est tepidum, quo non frustra pars ablui potest, ipsique linteam vino madidum identidem imponi. Eodem pacto & ob easdem causas vinum salubriter applicatur in omni combustionis genere.

Sed naturalis faciei perspiratio subtilior est & aequabilior, quam ut ullum topicum, ne quidem tenue linteam vino tepido madidum applicari debeat ejus erysipelati. Exilissimos faciei poros si utcumque occluserit ipsa lintei applicatio, exasperabitur erysipelas, & nova in aliis partibus exorientur. Si quocumque topico ingravescat erysipelas faciei, fiet ex humorum effusione, aut ut id periculose intropellatur, aut vertatur in phlegmonem, aut in carbunculum, aut gangraenam & sphacelum.

C A P.

C A P. IV.

De OEdemate.

LICET oedema sonet Graece solummodo tumorem, hoc tamen vulgo accipitur apud medicos pro tumore corporis humani albo, molli, laxo, doloris & caloris experte, producto ab humore pituitoso praeter naturam collecto; unde & symptomatum essentialium ratione oedema potest definiri, tumor humoralis albus, mollis, laxis, indolens & frigidus.

Nulla est humani corporis solida pars, quae non constet vasis sanguiferis & lymphaticis. Rubet ergo a copiosiori sanguine, cum rubet; albescit vero a lymphâ copiosiori, cum albescit. Adnata oculi tunica utriusque generis vasa obtinet, sed quia lymphatica ejus vasa magis naturaliter turgent lymphâ, quam sanguifera sanguine, tunica haec naturaliter albescit; contra vero rubet, cum sanguifera ejus vasa multo magis sunt distenta sanguine, quam lymphâ lymphatica, ut in ophthalmia. Ex-

tra

tra aleam est, in omni inflammatione rubere partem affectam, quod vasa ejus sanguifera sanguine inferciantur. Idemque manifestum fit ex jam proposita phlegmones & erysipelatis theoria. Ergo & a pari, cum oedemate tentatur pars, praeter naturam albescit, quia lymphæ singulae ipsius particulae inferciuntur, membranosae scilicet particulae, tendinosae, nervae, carnosae.

Aqua elue partem quam libuerit dissecti cadaveris, aut satis diu macera in aqua limpida, mutata subinde aqua, aut etiam absterge linteis: ipse videbis nullam esse corporis partem solidam, quae per se non sit alba; ergo non nisi ab irrorante sanguine rubicundo rubuerat. Amplius sanguis ipse, naturaliter rubeus, multo majori constat globulorum limpidorum & albescentium copia, quam rubeorum;isque dum ab arteriis traducitur lege circulationis in venas, ne quidem apparet rubeus, ut observatur microscopio. Tantus est globulorum limpidorum exuperans in eo transitu numerus, ut numerum rubeorum absorbeat. Vide capillos, qui quamquam & suis vasis donentur sanguiferis, rarissime
O
rubent,

bent, & vulgo percipiuntur microscopii beneficio limpidi ac pellucidi. Item albi fiunt in aetate provectiori, quod exsicca tunc eorum vasa sanguifera, vix quidquam sanguinis admittant. Ossa vero ac praesertim dentes albescunt ob vasorum sanguiferorum exilitatem. Omnino, sanguis per angustiores vias traductus, lymphā inundatur.

Quorsum haec? ut liquido appareat albedinem oedematis esse a copiosiori lymphā proxime deducendam. Cum vero lymphā tenuior praeter naturam in parte colligitur, congestione sua partem sublevat. Et sicut charta sero madida laxatur & remollescit, ita pars humani corporis sero succi lymphatici imbibita non potest non esse mollis & laxa, tactui cedere, vestigiumque impressi digiti aliquandiu servare.

Admissa haec in partibus nerveis laxitas in causa est, ut & fibrillae impressioni cedant, nec possint valide ad cerebrum usque moveri. Hinc oedema indolens. Tenduntur ultra modum febrillae in phlegmone & erysipelate, unde sensus exquisitior, acriorque dolor. Igitur ex adverso non dolebit oedema, quia laxantur in eo affectae fibrae. Sanguis luxurians e latere
vasorum

vasorum valide concutitur, ideoque calorem habet comitem; lymphæ serosior tunicas vasorum relaxat, unde calorem extinguit. Ergo frigidum erit oedema, ob congestam uberiori copia lympham.

Causa proxima & immediata oedematis est lymphæ serosior in parte sensim deposita & aggesta, ut jam demonstratum. Sed & concurrunt ad oedema producendum, quaecumque circuitum sanguinis venosi difficilem efficiunt. Sunt in venis lateralia quaedam spiracula vel potius vasorum lymphaticorum origines. Rubicundi sanguinis globuli nequeunt per ea spiracula diffluere. Cum ergo fit ex quacumque causa, veluti ex compressione, obstructione, externa ligatura, ut remoretur sanguis in venis minoribus, non potest lymphæ perpetuo appellens non reddi serosior, non dilabi majori, quam par foret, copia per spiracula venarum; non potest lymphæ sic uberius fluens non dilatare, non relaxare amplius, quam natura exposcit venarum spiracula.

1. Injice vinculum venis cruralibus canis viventis, tumentur sensim ex depositis sero & lymphæ ipsius pedes & crura. 2. Liga filo externum ejus jugularem, exteriora illius

capitis fient oedematosa. 3. Cur gravidarum pedes, tibiae, crura saepe tentantur oedemate, nisi quod uterus ita comprimat venas ipsarum iliacas, ut nequeat sanguis nisi difficulter ab inferioribus partibus revchi? 4. Si post venae sectionem injecta fuerit fortior ligatura, sensim intumescet infra ligaturam tota manus, & pars inferior brachii. 5. Cum tument axillarum glandulae, comprimuntur venae axillares, brachium redditur oedematofum. 6. Unde fit ut in chlorosi, sive ut aiunt, pallidis virginum coloribus, pedes saepius tumeant oedematosi, nisi quod obstructa abdominis viscera difficiliorem faciant sanguinis revectionem? Et unde tumores oedematosi non semel accidunt iis, qui a gravi ac diuturno morbo convalescunt, item post crebriores venae sectiones, post copiosiores haemorrhagias, nisi ex eo quod collapsae ex defectu praeternaturali liquidi venae capillares, aegre possunt sanguinem ad majores truncos dimittere? Persuasum ergo sit, quae possunt currenti sanguini remoram injicere, ea cuncta concurrere ad oedematis productionem.

Concurrunt quoque quae possunt lympham reddere serosiores, quaeque possunt serosorum humorum excretionem cohibere. Haec autem deduces facili negotio ex abusu sex rerum non naturalium, v. g. ex aere frigido, nebuloso, palustri, ex aquosioribus cibo, potuque, ex vita torpenti & otiosa, ex diuturniori somno, ex immodico sanguinis effluxu, ex retento diutius lotio, ex impensis curis, moerore, tristitia, aliisque similibus. Eaque remote concurrunt, nempe vel obtundendo motus humorum, vel sanguinem efficiendo serosiores; tunc enim lympham serosior sensim aggeritur in propriis ductibus, ductus suos aggesta distendit, oedema facit.

Oedema plerumque fit per congestionem, interdum per fluxionem. Per congestionem, cum lympham, quae humor est recrementitius, pedetentim fit serosior, & sensim in propriis vasis colligitur, aggeritur, cumulat. Per fluxionem vero, cum fit ex subitanea quadam venarum compressione, ut lympham reddatur serosior & uberiori copia obruat haec vasa, eaque praeter naturam relaxet. Sic saepe finitimae partes vulneris, erysipelatis, phlegmones, fiunt per fluxionem oede-

oedematofae, ob repente compressas venas: Idem quoque fieri putamus in interno cerebro, cum corripit apoplexia & catalepsis. Prompte siquidem relaxantur in catalepsi solae emporii fibrae, in apoplexia vero soli nervorum trunci; scilicet quod ex impedito sanguinis transcursu serosiori lymphæ imbuantur mox memoratae cerebri partes. Sequens observatio fidem facit, oedema per subitam fluxionem interdum fieri. Civis Monspeliensis nomine Joannes Gaillard, vigesimum circiter annum agens, altum ingressus, dum sudaret, puteum, per horae semiquadrantem in fundo moratus est, eductusque toto corpore fuit oedematofus. Idem fere iis accidit, qui per noctem unicam in loco palustri aut humidiori decubuerint; oedematofsi siquidem crastino mane surrexerunt, vel facie, vel manibus, vel pedibus, totoque interdum corpore. Unde tumefactiones ejusmodi: nisi quia serosus latex sanguinem inundavit, sese protinus in propria recepit vasa, ibique ultra modum collectus partes sublevavit.

D I A G N O S I S.

Visu & tactu oedema dignoscitur, tumor hic plerumque superficialius est & complanatus, interdum se magis attollit & circumscriptus est. Qui superficialius est, dicitur a plerisque tumor oedematosus; qui vero circumscriptus est, oedema proprie nuncupatur. Oedema rectius tumor aquosus diceretur, ut hydrocele, cujus circumscriptio magis pendet a scroto naturaliter figurato & circumscripto, quam ab ipso humore. Scroti enim tegumenta sero perfunduntur, aut etiam effusum serum cavitatis ejus continet. Sed hydrocele ad hernias spurias est referenda.

Comprime digito oedema, si protinus deleatur pressioni vestigium, seseque tumor restituat, humores erunt in propriis vasis congesti, non effusi extra vasa; si non nisi tarde, summa erit in parte laxitas & dubia erit extravasatio. Si tempore compressionis fluctuationem perceperis, nec tumor restituitur, certa tunc erit humorum extravasatio. At semper affecta pars mollis est, ceditque tactui.

Symp-

Symptomaticus aut essentialis est tumor oedematosus. Symptomaticus, cum alterius morbi comes est. Ita in ultimo phthiseos gradu, in chlorosi, variis hydropum speciebus, oedematosi sunt saepe saepius pedes horis serotinis, facies vero matutinis. Stante siquidem per diem corpore, sanguis ferofior revehere non potest totam, quam secum trahit, lympham. Sensim ab ea exsolvitur, & in partibus inferioribus morantem relinquit. Et quia per noctem corpus decumbens prope ad libellam compositum est, sanguis per pedes praeterfluens dimissam interdium lympham resorbet ac revehit, unde noctu pedes detumescunt. Interim vero facies sensim oedematosa fit, nimirum ob compressas aliquatenus venas jugulares, & ita sensim factam vasorum suorum lymphaticorum repletionem ac distensionem, eo pacto quo brachium fit ex fortiori ligatura, post venae sectionem, oedematosum. Tumor oedematosus erit essentialis, cum ex proprio partis vitio ortum duxerit, qualis est ille qui ex simplici venarum compressionem procreatur.

Solum partis vitium argues, si pars haec constanter afficiatur, corpore reliquo sano

&

& incolumi. Cacochymia vero fovebitur serofiori, si variae partes afficiantur, vel etiam totum corpus.

Datur oedema universale, cum totum corpus sero & lymphâ tumet. Diciturque leucophlegmatica, cum tumet minus; anasarca vero, cum magis. Porro anasarca est hydropis species. Datur & particulare, quod ab affecta parte sortitur ut plurimum denominationem. Idemque vel constans est, fixum & permanens, vel vagum, periodicum, & erraticum. Virgines cacochymiae periodice patiuntur, antequam erumpant ipsis menses, tumores oedematosos in facie, in pedibus, manibusque; patiuntur viri, sed erratice ac particulariter, post erraticum ac immoderatum fluxum haemorrhoidalem. Patiuntur & mulieres post immodicum mensium & lochiorum fluxum.

PROGNOSIS.

OEdema chronicus morbus est, contumax, curatu difficile; nec tamen ex se periculum portendit, nisi committantur in curatione errores. Facilius discutitur particulare, quam universale. Facilius quod a

solo partis vitio, sed superabili, quam quod a totius sanguinis vitio, aut inveteratis viscerum obstructionibus fovetur. Quae patiuntur gravidæ in cruribus & pedibus, excluso foetu per se & sine remediis evanescent. Quae patiuntur virgines in chlorosi oedemata particularia, curata chlorosi debellantur. Quod se prodit oedema in ultimo phthisicos gradu incurabile est; quia confirmata phthisis incurabilis. Si podagricis superveniant oedematosi articulorum tumores, acres eorum dolores mitigant, intensiorem podagrae calorem obtundunt. Fit enim ex collecta in articulis uberiori lymphæ, ut laxentur partes nimium tensæ, ac remittatur ipsarum calor. Oedemata quae circa vulnera & ulcera oboriuntur, obstant ne promoveatur felix suppuratio, ne solutæ partes uniantur; obtundunt enim calorem naturalem, tonumque pervertunt partium. Hyeme & autumnò frequentiora sunt, discutiunturque difficilius, quam tempore verno & aestivo. Saepius invadunt pueros ac senes, quam adolescentes ac juvenes.

Resolutione plerumque terminatur oedema, nunquam suppuratione, induratione ra-

ro, nonnumquam gangraena. Resolvitur, quod plerumque ex simplici congesti humoris lymphatici in vasis propriis haesitatione producat; numquam per se suppuratur, quia semper frigidum; quia laxum & molle, raro induratur; in gangraenam interdum definit, quia frigidum, laxum, molle, ac prope exanimata pars, quae si praeposterius obruatur topicis, fit prorsus funerata.

C U R A T I O.

In curando oedemate habenda potissimum ratio feri praeter naturam collecti; id per proprias & accommodatas vias eliminandum est, per secessum, per diuresim, interdum per diaphoresim & sudores. Utere resolventibus & exsiccantibus, ut firmetur pars laxa, ut aperiatur currenti sanguini via liberior. Oedema per se numquam expostulat venae sectionem, quae vasa partis jam laxa laxaret, quae jam imminutum in parte calorem, magis etiam obtunderet.

Ut haerentem lympham commodius possis discutere, attende ad remotam ac foventem morbi causam; diligenter expende, an oedema symptoma sit morbi alterius, pri-

usque morbum hunc tolle. Si luem veneream frictionibus curaveris, evanescet oedema venereum; secus non cedit remediis. Chlorosi prospice, & oedematosis virginum chlorosi laborantium pedibus prospexeris. Periculum foret, si neglectis internis remediis admoveres pedibus exsiccantia topica, ne ascitem, ne lethalem pectoris hydropem induceres. Posteriores hanc hydropis speciem plerumque antecedit oedematosa pedum intumescencia.

Cum vitiosa chylosis serosiores fecerit sanguinem, tunc aggredieris oedema simplex iteratis cathartics, ac praesertim hydragogis. Haec sanguinem liquefaciunt, a lymphâ viscidiori solvunt, excitantque sua succutione intestina, ut secretum serum abigant. Praescribatur ergo sequens aut similis potio purgans.

℞ *Sennae mundatae* ℥3. *florum persicorum pugillum unum*, *rosae moschatae exsiccatae* ℥6. *salis polycresti* ℥j. *infundantur tepide per noctem in sufficienti quantitate decocti centaurei minoris & chamedris, colaturae* ℥6. *adde syrupi de rhamno cathartico* ℥i. *aut in*
ejus

*ejus deficientis locum infusionis florum
persicorum 32. jalapi pulverati gr. 12.
f. potio sumenda mane, ut mox est &
iteranda semel aut bis in hebdomada,
pro necessitate.*

Cum oedema fuerit universale, & hydrops
immineat, aut jam conjunctus sit, & haec
ex vitiosa chylosi pariter oriantur, ad tinctu-
ram illam hydragogam recurrendum, quae
pluribus abhinc annis successit feliciter.

❧ *Radicum ireos Florentinae exsiccatae,
& jalapi pulveratorum partes aequa-
les; reponantur in matraccio vitreo,
superaffundendo aquae vitae vulgaris
ad supereminentiam quatuor transver-
sorum digitorum; obturatum matraci-
um exponatur balneo cinerum per 24
horas, materiam identidem agitando,
ut educatur tinctura hydragoga usui
servanda.*

Tinctura haec variis dosibus exhibetur, pro-
cedendo gradatim per semi uncias, nimirum
ab 36. ad 32. sumitur mane jeuno ventriculo,
& per 15 aut 20 dies continuatur. Id au-
tem

tem habet singulare, quod & serum in sanguinis massa luxurians & haerens ubique in propriis vasis & extra vasa effusum sensim per secessum evacuet, in casu proposito.

In eo autem casu, quo serosior sanguinis & lymphae constitutio inducta fuerit a diuturno potulentorum aquosorum usu, tunc prorsus a liquidis abstinebit aeger, quantumvis prematur siti, solumque vescatur cibis solidis, siccisque; eo quippe modo expurgabitur per se serum luxurians per ductus urinosos. Sic per se discussa vidimus oedemata etiam universalia. Lotium, tartarea sanguinis faex, non potest absque copioso phlegmate expurgari. Unde per repetitos sanguinis circuitus feri colluvies sensim absumitur. Sed observabis, dum sicca haec diaeta servabitur, an liberaliter profluant urinae; quae si minus profluant liberaliter, tunc praescribes diuretica calida, ut impeditas renum vias liberes, ut lympham viscosiorem solvas.

✶ *Summitatum pimpinell. folior. capill. veneris & politric. exsiccatorum a. tertiam partem manipuli unius, projiciantur in aquam fontanam bullientem*
ad

*ad ℥3. & vas ab igne removeatur, si-
bique permittatur infusio, donec per-
fecte decaluerit. Filtretur dehinc in-
fusio, & servetur ad usum.*

Lenis haec ptisana, non ingrata gustui, aegro potus erit ordinarius, non tantum in pastu, sed etiam extra, & bis, ter, quaterve prandium inter & coenam; sique urinas facile moveat, usui esto per mensem integrum & ultra. Hujus proprium est oedemata jam facta discutere, & futura praecavere.

Quoties serum exuperans expurgare volueris, partim per urinas, partim per secessum, satis non erit diuretica & cathartica alternatim praescribere. Hinc enim fit, ut determinato per catharticum ad intestina sero, renes relinquuntur sicci, ideoque minus apti ad seri excretionem. Sed renes simul & intestina laxabis, ut certum experientia factum est, si praescripseris sal policrestum in decocto parietariae solutum sub hac formula.

*℞ Foliorum parietariae recentium &
mundatorum, manipulum unum, levi-
ter bulliat in aquae fontanae ℥I. in
cola-*

colatura & expressione dissolve satis policresti vulgaris ʒ2. aeger capiat mane jejuno ventriculo, duabus dosibus, interjecta hora, repetatur idem medicamentum per aliquot dies.

Cum vero oedema ortum duxerit a longo decubitu in loco palustri, humidioris aere, similibusque, usui sunt diaphoretica, & sudorifica; quorum formulae jam superius traditae sunt in curatione erysipelatis. Idque maxime in quibus fuerit dispositio ad sudores, fuerintque pigra intestina & renes.

Postremo topica resolventia & exsiccantia saepe sunt oedemati applicanda. Excerpantur autem ex tradita curatione phlegmones. Sed ad curandum oedema, quod exortum fuerit circa oras vulnerum, ulcerumque, convenit praesertim spiritus salis ammoniaci.

Caeterum alii tumores oedematofos fasciis & ligaturis fortiter comprimunt in cruribus ac tibiis, alii vesicatoriis aut scarificationibus in loco decliviori aperiunt. An tuta sint haec auxilia, ipsi viderint. Compressionibus enim praesertim fortioribus, minus liber fit sanguinis venosi circuitus, & scarificationibus non semel accersitur gangraena.

CAP.

C A P. V.

De Scirrho.

Scirrhus est tumor humoralis, frigidus, durus, tactui renitens, doloris expers, absque ulla nativi coloris mutatione. Humoralis quidem & frigidus, quod ex humore fiat, eoque compacto, qui utroque motu destitutus est, trusivo & intestino. Durus est & tactui renititur, ob humorem congestum simul & concretum. Doloris expers, quia facta sensim est illa humoris congestio, concretioque, & ita circumvecti humores sensim derivati patientiores sibi vias fecerunt per partes tumori circumjacentes. Prompta vasorum distensio diductioque fit ex currentibus per viam impeditam humoribus, dolorem infert in phlegmone & erysipelate; quae sensim fit in scirrho fit sine sensu. Et quia partes scirrhi finitimae tonum servant naturalem, ac naturaliter per eas circulantur humores, potest scirrhus sine doloris sensu contrectari; nec mutat nativam partis colorem.

lorem. Unde nam mutaret? liber est in scirrhi vicinia humorum circuitus, non haeret sanguis, qui ruborem inducat; non haeret lymphæ serosior, quæ albedinem.

Proxime igitur producitur scirrhus ex humore sensim congesti, haerente, concrecente, & is humor ut plurimum est lymphæ crassior, viscida, sero destituta; interdum vero lac mammarum, lac uterinum. Imo nullus est humor, qui cum viscidior est, scirrhum non possit producere. Ita succus pancreaticus concrecit in pancreate, bilis in hepate, humor bronchialis in pulmone, venosus sanguis in hepate ac liene. Haec constant ex apertione cadaverum & ex praxi. Concrecunt humores in glandulis colli, axillarum, inguinum, & mesenterii. Concrecit in universae cutis externae vesiculis pinguedo. Ex vitioso sanguine lymphæ ubique concrecit, cum confirmatior chlorosis est, cum inveterata est lues venerea, cum inveteratae sunt strumae.

Quodque magis est infaustum, ex levi data occasione, licet se bene sanguis habeat, scirrhus sobolescit. Pone lactis guttulam intra mammarum tentum effundi. Guttula haec nisi mox perspiratione dissipetur,
aut

pinguedine & lacte, scirrhus potissimum generari.

Concurrit pariter, sed remote, quicumque sex rerum non naturalium abusus, qui humores congerere, coagulare, qui vasa exsiccare potis fuerit. Crassos humores generant alimenta crassa, cruda, dura, concoctu difficilia, vita deses & otiosa, somnus diuturnior, aer frigidus & siccus. Concurrunt vero aer calidior, alimenta piperata, salia, liquores ardentes, vigiliae pertinaces, exercitia immodica, iracundia & consimilia, quatenus sanguinem sero exhaustiunt.

Nec fidem faciunt, qui scirrhosam humorum concretionem a solis acidis repetunt, cum sola feri penuria satis sit. Idque ex eo maxime demonstratur, quod ex praepostero exsiccantium topicorum usu indurescant in scirrhus erysipelas, & phlegmone. Quo in casu serum absumitur, & arescit pars; non vero acidis obruitur.

D I A G N O S I S.

Cum tumor simul fuerit durus, renitens ac doloris expers, scirrhus erit; isque si contractetur,

trechetur, percipietur frigidus potius quam calidus ; sed & sensus naturalis inerit partibus finitimis, colorque natus.

In legitimo & perfecto scirrhus durities summa est, tophacea, lapidea ; minor vero in spurio & imperfecto. Sic quoque distingues scirrhum proprie dictum a tumore scirrhoso. Scirrhus propriam obtinet circumscriptionem ; tumor scirrhosus totius partis quam obsidet, v. g. si tota manus induruerit, tactui renitatur, indolens fuerit, ac nativo colore, tumor erit scirrhosus. Si dumtaxat una mammae pars, scirrhus erit. Sed & unica mamma pluribus scirrhis potest obsideri. Idem dicas de parotide, quae aut scirrhus tentabitur aut erit scirrhosa. Idem quoque observatur in extispiciis de jecore, de liene, de omento, de pancreate, de utero. Moneberis quoque figuram scirrhii esse rotundam ut plurimum, interdum variam & inaequalem, idque ratione circumscriptionis ; ejus vero superficiem aequam esse, vel asperam & scabram. Et tumor scirrhosus figuram partis non mutat, sed extendit ac saepius exasperat.

In universum, scirrhus nomen ducet ex affecta parte. Dicitur tamen specificè struma

ma in glandulis colli, ganglion in partibus tendinosi, lupia cum in partibus aliis intumuerit. Distinguuntur ex eo lupia & ganglion, quod ganglion moveri nequeat nisi juxta tendinis longitudinem, utpote adhaerens tendini; lupia vero moveri possit quoquo versum, utpote parti ad motum aptae adhaerens. Sed & gangliones sunt ac lupiae, ob magnitudinis aut situm compressum, immobiles. Cum vero scirrhus fuerit, cum caeca quadam suppuratione conjunctus & conclusus in cystide, tunc obscure remollescit, dictusque fuit a nostris majoribus aut steatoma aut meliceris. Distingues praeterea an scirrhus primarius sit, an secundarius, an symptomaticus. Erit primarius per se ac solo partis vitio, cum nascetur in parte absque praegresso partis vitio. Secundarius cum in ipsa parte alii tumori successerit, erysipelati aut phlegmone: & symptomaticus, cum alium sequutus morbum, ipsi fuerit conjunctus. Ita cum chlorosi, cum affectione hypochondriaca, cum scorbuto, cum lue venerea, scirrhus non semel conjungitur. Quod quidem ostendunt propria talium morborum signa.

PROGNO-

P R O G N O S I S.

Dubia prorsus & incerta scirrhi prognosis est, tum ratione sui, cum eventus ratione. Cum ab humore viscoso, coagulato, concreto, vasa opplente procreatur, cum nullum impactus humor habet consortium cum aliis humoribus per partes conterminas circumvectis, tunc nec discuti potest, nec resorberi. Haec intelligas de scirrho perfecto, confirmato, inveterato, lapidoso. Quem si contrectaris inclementius, feceris ex frigido aestuantem, ex stupido impense dolorificum, & ex scirrho cancrum interdum lethalem, incurabilem semper. Si scirrhus dolere incipiat ac mutare nativum partis colorem in rubeum, livescentem, nigrum, pessimi censeatur ominis. Arguit enim incipientem cancrum. Scirrhus curabilis solum est, sed raro ac difficile, in ejus principio, cum nondum penitus concrevit impactus humor, cum non est toto genere praeter naturam, & cum per se lenta suppuratione terminatur.

Petatur quoque scirrhi prognosis ab ejus sede ac indole. Internus externo periculosior, & ex interno saepius hydrops. Adhae-

rens

rens & fixus, quam qui mobilis. Qui partes obsidet membranas, tendinosas, nerveas, articulos, quam qui partes carnosas. In partibus carnosis curari potest aut extirpari; in aliis non nisi cum summo periculo extirpari potest. Praeterea peioris est ominis secundarius, quam primarius. Et symptomaticus sequitur prognosim morbi, cujus symptoma est. Dum fovetur ab humorum cacochymia, nisi hanc sustuleris, scirrhus hydra erit, cujus uno exciso capite, plura succrescunt.

Ad haec spectanda aetas. Scirrhosae puerorum glandulae saepe, crescente corpore, absque remediis discussae sunt. Eadem prorsus ratione, qua puerorum solvuntur epilepsiae & rachitis, solvuntur & illi puerorum affectus scirrhusi; nimirum quia ex inaequali solidarum partium incremento dumtaxat oriuntur, nullaque fovetur humorum cacochymia. Ita saepe fit in pueris ab anno quarto ad 7^m. vel 14^m. ut glandulae axillares, inguinum ac praesertim colli ultra modum sublevantur, circumscribantur, indurescant, absque dolore & coloris mutatione. Quod si scirrhosae ejusmodi puerorum glandulae sibi ipsis relinquantur, nonnunquam per se discutiuntur

discutiuntur. Si vero quocumque modo exterius contrectentur, suppuratione terminantur. Suppurantur sponte, dum strumofae sunt, quia junguntur cum humorum cacochymia. Haec suppuratio adeo lente procedit, ut dum fit, nullo peculiari signo stipetur, & jam facta dignoscatur simplici partis mollitie. Est quoque mollities haec interdum obscura, quando contentum pus propria cystide concluditur. Illud enim pus modo pultis consistentiam retinet, modo simile sevo reperitur, aliquando mellis visciditatem aemulatur. Unde tres oriuntur scirrhi tumores suppurati, atheroma, steatoma, meliceris. Quo pacto sensim suppurantur tumores hujusmodi? Si dum sanguis perpetuo in scirrhum impetit, irrepsit per quodpiam scirrhi spiramentum, tunc sensim fit cacca quaedam hujus illapsi sanguinis suppuratio. Hinc conclusum pus intra scirrhi tentum. Quod sensim textum illud dissolvit. Pus, sebum, mel, nihil aliud sunt, quam lutum quoddam ex pure ac dissoluto sensim scirrho simul permixtis; nec cystis praeterquam ejusdem scirrhi superficies nondum pure dissoluta. Cum pure dissolvitur ea superficies, per se disrumpitur cystis ac

tumor. Idque non ex facta per sales corrosione, ut vulgo creditur, sed simplici dissolutione sensim facta. *Gutta cavat lapidem, non vi, sed saepe cadendo.* Ita sensim puris guttulae scirrhum lapidosum absque salium vi cavant ac dissolvunt.

CURATIO.

Dum fovetur scirrhus ab humorum cacochymia, ut in pallidis virginum coloribus, affectione hypochondriaca & consimilibus, tunc summa haec erit curationis intentio, ut aperientibus simul & humectantibus corrigatur vitiosa humorum qualitas, & solidorum motus restituatur. Itaque praemissis universalibus, praescribantur apozemata vel juscula cum radicibus brusci, asparagi, rubiae tinctorum, eryngii, graminis & consimilium; cum foliis cichorei sylvestris, capillor. veneris, politrici, scolopendriae, becabungae, & aliorum, cum summitatibus absynthii minoris, fumariae, cum floribus cordialibus, cum tartaro chalibeato, vitriolato, solubili, aliisque; exemplo sint sequentes formulae.

℞ *Radic.*

Radic. brusci, eryngii & rubiae tinc-
tor. a. 32 florum cichorei sylvestris,
pimpinell. & capill. ven. a. m. 1.
summitatum chamaedrys & absynth.
minor. a. m. 6. quatuor florum cordi-
alium pugill. 1. tartari chalibati so-
lubilis 32. coquantur ut mos est in f.
q. aq. fontan. colaturae librae unius
adde syrupi de althea Fernell. vel de
quinque radicib. 32. f. apozema pro
duabus dosibus, mane & sero sumen-
dis, continuando per 10 dies.

R. Croci martis aperientis sine sulphure
parati & in nodulo suspensi, 31. rha-
barbari electi contusi & in altero nodulo
pariter suspensi 36. radicum graminis
& asparagi sylvestris a. 31. foliorum
borraginis, becabungae & scolopen-
driae a. tertiam partem manipuli unius,
summitatum fumariae pugill. 1. salis
vegetabilis 36. cum frustulo carnis
vitulinae, vel colli vervecini & aqua
fontana, f. jusculum aperiens, sumen-
dum mane jejuno ventriculo, continu-
ando per decem dies.

Aliud peculiare jusculum balneo Mariae parari solet cum carne vitulina, foliis cichorei sylvestris, cerefolio, rhabarbaro & floribus salis ammoniaci martialibus, quod feliciter plerumque succedit in omni curabili scirrho, tam interno quam externo, qui ab humorum cacochymia fovetur. Formula haec est :

℞ Carnis vitulinae in laminas sectae
℥2. foliorum cichor. sylvest. minutim
sectorum m. 2. cerefolii pariter secti
m. 1. rhabarbar. pulverat. ³℥1. florum
salis ammoniac. martialium. gr. 6. sin-
gula haec stratum super stratum ita
reponantur in vase terreo, ut laminae
terreae herbis sectis obtegantur; her-
bae vero inspergantur memorato pul-
vere. Dein adde aq. fontan. vulga-
ris cochlearia tria vel quatuor ad
summum. Vas diligenter obturetur
& imponatur balneo Mariae per sex
horas, quibus elapsis contentam in
vase materiam fortiter exprimito, &
educe septem vel 8 uncias succi per-
colati, quem capiet aeger mane, jeju-
no ventriculo, continuando per duodecim
vel

vel quindecim dies, imo & per mensem integrum, pro medici consilio.

Dum haec usurpantur apozemata vel jusscula aperientia, mos est apud prudentes practicos contentam in primis viis saburram expurgare convenienti cathartico; imo saepe saepius cathartica miscenda sunt aperientibus, ut qua proportionem dividuntur crassi & impacti humores, eorum particulae per secessum eliminantur. Huic intensionem, ut fiat satis, sequens vel similis opiata parari solet.

℞ *Croci martis aperientis magali. rore parati & in alkool redacti ℥℥. rhabarb. electi & senn. mundat. pulverator. a. ℥2. jalapi pulverati ℥1℔. scammonii sine sulphure parati ℥1. myrrhae electae & gummi ammoniaci, exsiccator. & pulverator. a. ℥℥. florum salis ammoniaci martialium, ʒ1. boracis vulgar. gr. 10. cum s. q. syrup. de cichor. compositi, misce, f. opiata, de qua capiat aeger a. ℥1. ad ℥2. mane, jejuno ventriculo, deambulando per horam, ut mos est, super bibendo jussculum cichoreo*

*cichoreo alteratum, & continuando
per 10 dies, quibus elapsis praescribi
solet potio purgans conveniens.*

Quoties vero laeduntur aegrotantes a diuturniori cathartorum usu, vel quia difficulter expurgantur humores, vel quia deficit in sanguine serum, tunc conveniunt balnea aquae dulcis calidae, ut totum corpus humectetur, ut serum sanguini suggeratur. Ut autem impactos humores dividere & attenuare possis, interdum tibi sufficiet borax a granis quatuor, ad octo decemve, vel praescribatur pulvis compositus ex partibus aequalibus rhabarbari, & florum salis ammoniaci martialium. Hujus pulveris dosis est a ʒi. ad ʒi. interdum quoque convenit simplex infusio croci martis aperientis, in s. q. vini rubri optimi. Quae quidem infusio ab unciis duabus ad quatuor praescribi solet. Continuari vero debet horum medicaminum usus per viginti dies, aut etiam per mensem integrum & ultra. Contumaces enim scirrhi obstructions non nisi longo ac diuturno aperientium usu, discuti possunt. Quae quidem medicamenta non nisi vere & autumnis usurpanda sunt, quod humores

humores nimium per se sicut aestivo tempore fervescentes, hyberno vero tempore nimium impacti, quam ut possint transpirare.

Dum prudens medicus ita aegri rebus prospiciet, erit periti chirurgi officium ita tumoris statum perpendere, ut incipientis resolutionem vel suppurationem caute promoveat. Anceps incipientis scirrhi curatio est, metuendumque semper, ne fortioribus topicis resolventibus indurescat, aut fiat ex suppurationibus cancrodes. Itaque si primarius fuerit, & ex solo partis vitio, si cacochymia non foveatur, tunc unice tentari poterit illius resolutio, idque topicis variis, leviter emollientibus, attenuantibus, incidentibus. Feliciter usurpatur, praesertim ad resolvendas mammas scirrhosas calida nostri maris arena. Haec postquam fuerit radiis solaribus exposita & penitus calore solis exsiccata, si affectae parti calidae applicetur, impactum humorem leniter exagitat, dividit, attenuat, ac uberiori per cutis poros perspiratione discutit. Tanta autem est huiusmodi perspiratio, ut quae siccissima percipiebatur arena, mox ipsa transpiratione madescat. Madefcentem ergo mutabis arenam, novamque calide impones quantum-
pote

pote siccissimam, idque pro necessitate, medicique consilio iterandum. Est autem arena maris aliis anteponenda, quod ea multo calidior sit ac falsior. Haec calore suo impactos humores exagitat, falsedine vero dividit & expurgat per transpirationem.

Postquam varia resolventia incassum tentaveris, tophaceus scirrhus, si nulli offecerit actioni, naturae committatur; maxime vero lupiae & gangliones. Qui si actiones laeserint, rescindendi & extirpandi sunt. Sique tumor basim habuerit minus latam, eam vinculo religa, fiatque sensim ligatura in dies strictior, donec penitus denegato humorum affluxu totus decidat tumor. Sic interdum ligata lupia sponte decidit. Sin tumor basi fuerit ampliori, quam ut ligaturam admittat, tunc scalpello rescindendus, totusque amputandus. Lente suppuratus scirrhus, ut atheroma, steatoma & meliceris, sibi ipsi relinquatur, usque dum absoluta suppuratione consumatur cystis. Deinde vero aperiat abscessus vel ferro vel cauterio potenciali, ut totus educi possit humor glutinosus. Cystis est suppurati scirrhi reliquiae non suppuratae, ut supra demonstratum est. Hujus ergo nisi ablata tota fuerit materies, ea vel accersit

accerfct fistulam, vel dirum ulcus, quorum difficilis & tarda est curatio. Idemque intelligendum de scirrho non suppurato, cujus vel minima particula ab amputatione residua, novi scirrho germen erit.

Absumpta penitus ope medici cacochymia scirrhum fovente, scirrhoque ipso perita chirurgi manu radicitus extirpato, simplex balsamum arcaeï vulnus ad perfectam cicatricem perducet. Factum est hujus balsami experimentum in muliere quadragenaria. Huic excisus est insignis in mamma scirrhus, ingensque vulnus inflictum solo & simplici balsamo arcaeï per 20 dies adhibito feliciter non ita pridem curatum est.

F I N I S.

